

การเพิ่มประสิทธิภาพการวางผังเมืองรวม
ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

การเพิ่มประสิทธิภาพการวางผังเมืองรวมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

นางบงกช สุวรรณเดช

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ

กรมโยธาธิการและผังเมือง

บทคัดย่อ

เอกสารวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา วิเคราะห์ และเสนอกรอบเชิงนโยบายในการเพิ่มประสิทธิภาพการวางแผนและจัดทำผังเมืองรวมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ภายใต้กรอบพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยมุ่งเน้นการยกระดับบทบาทของผังเมืองรวมจากเครื่องมือเชิงกฎหมายไปสู่เครื่องมือเชิงนโยบายที่มีความทันสมัย โปร่งใส และสามารถรองรับการพัฒนาเมืองในบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีในศตวรรษที่ ๒๑ การศึกษาที่ใช้การวิเคราะห์เชิงเอกสารและการสังเคราะห์เชิงนโยบายเป็นหลัก โดยพิจารณาเจตนารมณ์ หลักการ และกระบวนการตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยเฉพาะบทบัญญัติเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลตามมาตรา ๓๔ ควบคู่กับการวิเคราะห์แนวคิดและแนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล อาทิ ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ข้อมูลขนาดใหญ่ ปัญญาประดิษฐ์ และกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบดิจิทัล เพื่อสนับสนุนกระบวนการวางแผนและจัดทำผังเมืองรวมให้เป็นไปอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ และตรวจสอบได้

ผลการศึกษาพบว่า การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการรวบรวม จัดเก็บ และวิเคราะห์ข้อมูลเมือง รวมถึงการจัดทำและปรับปรุงผังเมืองรวม ช่วยเพิ่มความถูกต้อง ความรวดเร็ว และความต่อเนื่องของข้อมูล เมื่อเปรียบเทียบกับวิธีการดำเนินงานแบบเดิม อีกทั้งยังสนับสนุนการวิเคราะห์เชิงนโยบายและการประเมินผล การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมตามประกาศคณะกรรมการการผังเมืองว่าด้วยการประเมินผลการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๖๕ ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลและเครื่องมือสื่อสารออนไลน์ในการจัดประชุม รับฟังความคิดเห็น และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและปรับปรุงผังเมืองรวม ช่วยเพิ่มความทั่วถึง ความโปร่งใส และความหลากหลายของข้อคิดเห็น อันเป็นการเสริมสร้างความชอบธรรมและความยอมรับของผังเมืองรวมในเชิงนโยบาย

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า เทคโนโลยีดิจิทัลมิได้เป็นการดำเนินการนอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายผังเมือง หากแต่เป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่เดิมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเอกสารฉบับนี้ได้เสนอกรอบแนวคิดการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในฐานะเครื่องมือเชิงนโยบายภายใต้กรอบกฎหมายผังเมือง เพื่อเพิ่มความชัดเจน ความรวดเร็ว และความสามารถในการตรวจสอบได้ของกระบวนการวางแผนผังเมืองรวม ทั้งในด้านการจัดทำผังเมือง การบังคับใช้ และการติดตามประเมินผล โดยสรุป เอกสารวิชาการฉบับนี้นำเสนอแนวทางเชิงนโยบายในการบูรณาการกฎหมายผังเมือง การติดตามและประเมินผล และเทคโนโลยีดิจิทัลเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นกรอบในการพัฒนาระบบผังเมืองรวมของประเทศให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับกรอบกฎหมาย และสนับสนุนการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนในระยะยาว

คำนำ

การพัฒนาเมืองและพื้นที่ในปัจจุบันกำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน ทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ตลอดจนความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน โครงสร้างเมือง และวิถีชีวิตของประชาชน ความท้าทายดังกล่าวทำให้การวางแผนและจัดทำผังเมืองไม่อาจจำกัดอยู่เพียงการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินในเชิงกฎหมาย หากแต่จำเป็นต้องยกระดับไปสู่การเป็นกระบวนการเชิงนโยบายที่ใช้ข้อมูล เทคโนโลยี และการมีส่วนร่วมเป็นฐานสำคัญในการบริหารจัดการเมืองอย่างเป็นระบบ

พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้สะท้อนการเปลี่ยนแปลงเชิงแนวคิดดังกล่าวอย่างชัดเจน โดยปรับโครงสร้างระบบผังเมืองของประเทศให้มีความเป็นเอกภาพ เชื่อมโยงนโยบายการพัฒนาเข้ากับบริบทเชิงพื้นที่ และเปิดโอกาสให้การผังเมืองทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเชิงนโยบายและเชิงยุทธศาสตร์ของรัฐ การบังคับใช้กฎหมายฉบับใหม่นี้จึงเกิดขึ้นควบคู่กับบริบทของการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมดิจิทัล ซึ่งทำให้เทคโนโลยีดิจิทัลกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพและยกระดับคุณภาพของกระบวนการผังเมือง

เอกสารฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษา วิเคราะห์ และเสนอกรอบแนวคิดเชิงนโยบายเกี่ยวกับบทบาทของผังเมืองรวมภายใต้กรอบพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยให้ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในทุกขั้นตอนของการวางแผนและจัดทำผังเมืองรวม ตั้งแต่การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ การจัดทำผังเมืองบนฐานข้อมูลขนาดใหญ่ การมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านช่องทางดิจิทัล ไปจนถึงการบริหารจัดการ การบังคับใช้ และการติดตามประเมินผลผังเมืองอย่างต่อเนื่อง

สาระสำคัญของเอกสารมุ่งแสดงให้เห็นว่า เทคโนโลยีดิจิทัลมิได้เป็นเพียงเครื่องมือทางเทคนิค หากแต่เป็นกลไกเชิงนโยบายที่ช่วยให้ผังเมืองรวมสามารถทำหน้าที่ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านความถูกต้องของข้อมูล ความโปร่งใสในการตัดสินใจ ความชอบธรรมจากการมีส่วนร่วมของประชาชน และความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของเมืองในระยะยาว

ผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารฉบับนี้จะยังเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐ ผู้กำหนดนโยบาย นักวิชาการ และผู้ปฏิบัติงานด้านการผังเมือง ในการใช้เป็นกรอบความคิดและข้อมูลอ้างอิงสำหรับการยกระดับผังเมืองรวมให้เป็นเครื่องมือบริหารจัดการเมืองที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและเทคโนโลยีดิจิทัล อันจะนำไปสู่การพัฒนาเมืองที่มีความทันสมัย โปร่งใส สมดุล และยั่งยืนต่อไปในอนาคต

สารบัญ

บทที่ ๑ บทนำ

- ๑.๑ ที่มาและความสำคัญของการผังเมืองในบริบทการเปลี่ยนแปลง
- ๑.๒ วัตถุประสงค์
- ๑.๓ ขอบเขต

บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และกรอบกฎหมายการผังเมือง

- ๒.๑ แนวคิดการผังเมืองเชิงนโยบาย
- ๒.๒ บทบาทของผังเมืองรวมในระบบการบริหารจัดการเมือง
- ๒.๓ เจตนารมณ์และหลักการสำคัญของพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒
- ๒.๔ การเชื่อมโยงเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ กับบทบาทของผังเมืองรวมและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

บทที่ ๓ เทคโนโลยีดิจิทัลกับการยกระดับการวางผังเมืองรวม

- ๓.๑ การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๒ การประยุกต์ใช้ Big Data และ AI ในการประเมินแนวโน้มการพัฒนาเมือง
- ๓.๓ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำผังเมืองรวม
- ๓.๔ การบริหารจัดการและการบังคับใช้ผังเมืองรวม
- ๓.๕ การตอบข้อหารือและการตีความผังเมืองรวมอย่างเป็นมาตรฐานเดียวกัน
- ๓.๖ การบังคับใช้ผังเมืองรวมและการเชื่อมโยงกับระบบอนุญาตก่อสร้าง
- ๓.๗ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการกำกับ ติดตาม และตรวจสอบการบังคับใช้
- ๓.๘ ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการผังเมืองรวมกับการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน

บทที่ ๔ การมีส่วนร่วมของประชาชนและความชอบธรรมเชิงนโยบาย

- ๔.๑ ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมืองรวม
- ๔.๒ กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำผังเมืองรวม
- ๔.๓ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน
- ๔.๔ ตัวอย่างการประยุกต์ใช้ในบริบทเมืองของประเทศไทย
- ๔.๕ ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของประชาชน

บทที่ ๕ การจัดทำ บังคับใช้ และบริหารจัดการผังเมืองรวมด้วยระบบดิจิทัล

- ๕.๑ การยกระดับผังเมืองรวมสู่ระบบดิจิทัล
- ๕.๒ การวางและจัดทำผังเมืองรวมบนฐานเทคโนโลยีดิจิทัล
- ๕.๓ การบังคับใช้ผังเมืองรวมด้วยระบบดิจิทัล
- ๕.๔ การบริหารจัดการผังเมืองรวมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล
- ๕.๕ การบูรณาการการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการดิจิทัล

บทที่ ๖ การติดตาม ประเมินผล และการปรับปรุงผังเมืองรวม

- ๖.๑ หลักการติดตามและประเมินผลตามกรอบกฎหมาย
- ๖.๒ ตัวชี้วัดเชิงนโยบายและระบบติดตามผลดิจิทัล
- ๖.๓ การปรับปรุงผังเมืองรวมเพื่อรองรับเมืองอัจฉริยะและเมืองยั่งยืน

บทที่ ๗ สรุป

การเพิ่มประสิทธิภาพการวางผังเมืองรวมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

บทที่ ๑: บทนำ

๑.๑ ที่มาและความสำคัญของการผังเมืองในบริบทการเปลี่ยนแปลง

แผนปฏิบัติการราชการกระทรวงมหาดไทย (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) จัดทำขึ้นเพื่อให้กระทรวงมหาดไทย มีทิศทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน สอดคล้องเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายของคณะรัฐมนตรีที่แถลงต่อรัฐสภา และบริบทที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการดำเนินงานและการติดตามประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพและ บรรลุผลสัมฤทธิ์ซึ่งเป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๒ มีความสำคัญในการกำหนดทิศทางการดำเนินงานของกระทรวงมหาดไทยในระยะ ๕ ปี เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ “ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ชุมชนเข้มแข็ง เมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน บนฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน ได้กำหนดยุทธศาสตร์ไว้ ๔ เรื่อง ได้แก่

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๑ การเสริมสร้างความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงภายใน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๒ การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม สร้างความเข้มแข็งของชุมชน และพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๓ การพัฒนาภูมิภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ ให้เติบโตอย่างสมดุล

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๔ การพัฒนาองค์กรให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

โดยที่กรมโยธาธิการและผังเมืองได้จัดทำแผนปฏิบัติการดิจิทัลโดยได้นำแผนของกระทรวงฯ ในด้าน ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ด้านที่ ๓ การพัฒนาภูมิภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ ให้เติบโต อย่างสมดุล และ ยุทธศาสตร์ด้านที่ ๔ พัฒนาการบริหารงานสู่องค์กรดิจิทัล ๔.๒ การพัฒนาองค์กรให้พร้อมรับ ต่อการเปลี่ยนแปลง โดยทุกหน่วยงานในสังกัดกระทรวงมหาดไทยรวมทั้งเหตุผล ความจำเป็นจากการปฏิบัติงาน ภายใต้พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ พบว่ากระบวนการวางผังเมืองที่มีความซับซ้อน และครอบคลุมมิติการพัฒนามากขึ้น โดยเน้นการมีส่วนร่วมและการปรับปรุงผังให้ทันสมัย ปัญหาหลักที่พบ คือ ความล่าช้าของขั้นตอน กระบวนการจัดทำผังเมืองรวมแบบเดิมใช้เวลานาน (เฉลี่ย ๕-๗ ปี) ทำให้ผังเมืองรวม ที่ประกาศใช้ ไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป ประกอบกับทั้งพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ กำหนดให้กระบวนการวางผังเมืองต้องประเมินผลทุก ๕ ปี หรือเมื่อสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงไป (มาตรา ๓๔) ซึ่งการวางผังเมืองรวมแบบดั้งเดิมมักประสบปัญหา "ผังล้าสมัย" เนื่องจากการจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล ที่ผ่านมาใช้เวลานาน การประสานงานข้อมูลระหว่างหน่วยงานขาดความเป็นเอกภาพ ทำให้การตัดสินใจ เชิงนโยบายไม่แม่นยำ ด้วยเหตุผลทั้งหลายเหล่านี้ จึงจำเป็นต้องนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาบริหารจัดการข้อมูล เพื่อให้ผังเมืองรวมดำเนินการได้รวดเร็วขึ้นทันต่อสถานการณ์สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในอนาคต

ความสำคัญของผังเมืองรวมเมือง

การพัฒนาเมืองเป็นกระบวนการที่ต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบเพื่อรองรับการเติบโตของ ประชากร เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในสภาพเมืองที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การจัดทำ ผังเมืองรวมเมือง จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดิน การพัฒนา โครงสร้างพื้นฐาน และการรักษาสมดุลระหว่างความต้องการของประชาชนและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ กำหนดให้ ผังเมืองรวมเมือง เป็นเครื่องมือทาง กฎหมายที่บังคับใช้ได้ เพื่อวางกรอบและแนวทางการพัฒนาพื้นที่เมืองในมิติที่หลากหลาย ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การคมนาคม และโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะ ผังเมืองรวมเมืองจึงมีบทบาทสำคัญในการ

ป้องกันความเสี่ยงจากการขยายตัวของเมืองอย่างไม่เป็นระเบียบ ลดปัญหาความขัดแย้งด้านที่ดิน และส่งเสริมการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน

๑.๒ วัตถุประสงค์

มุ่งเน้น การยกระดับประสิทธิภาพการจัดทำผังเมืองรวมเมือง ตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีดิจิทัล ในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล สร้างฐานข้อมูลกลาง (Centralized Data) และใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อสนับสนุนการวางแผนเมือง ทั้งนี้เพื่อให้ผังเมืองรวมเมืองสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสนับสนุนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ที่ยืดหยุ่น แข็งแรงได้ และยั่งยืน

วัตถุประสงค์หลักประกอบด้วย:

- การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเมืองอย่างครบถ้วนและเป็นระบบ
- การกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินและโครงสร้างพื้นฐานตามหลักวิชาการ
- การสร้างระบบการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล
- การบริหารจัดการและติดตามผลการใช้ผังเมืองรวมอย่างต่อเนื่อง

๑.๓ ขอบเขต

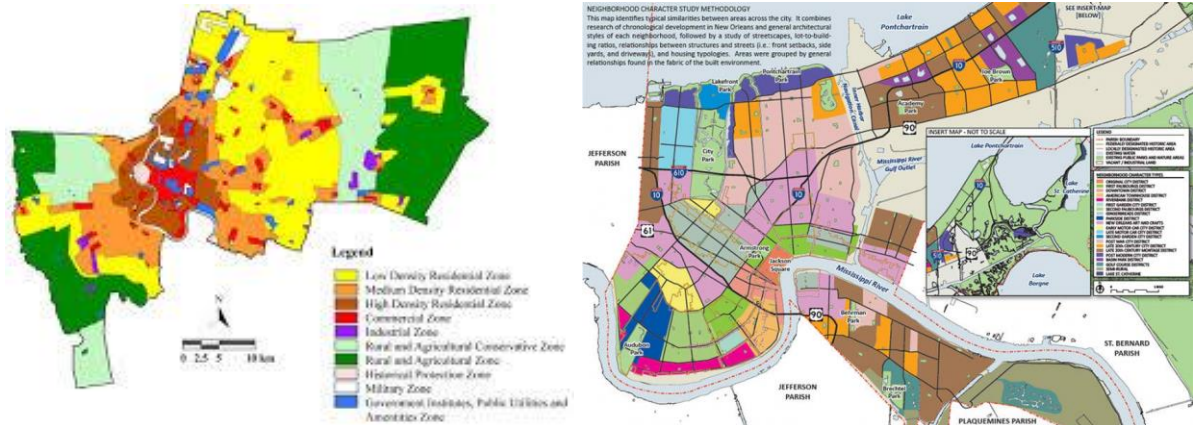
ครอบคลุม กระบวนการวางแผนและจัดทำผังเมืองรวมเมือง ในประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกลไก Focus Group และ e-Participation (สอดคล้องกับหมวดการมีส่วนร่วมของประชาชน และมาตรา ๙-๑๐)

พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำผังเมืองรวม เทคโนโลยีดิจิทัลจึงถูกนำมาใช้เพื่อสนับสนุนกลไกดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การใช้แพลตฟอร์ม e-Participation ควบคู่กับการจัด Focus Group ช่วยขยายโอกาสการเข้าถึงข้อมูลและการแสดงความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึง โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยยังคงเป็นไปตามขั้นตอนและรูปแบบการมีส่วนร่วมที่กฎหมายกำหนด

(ตามมาตรา ๑๘ และมาตรา ๒๒ แห่งพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒)

การจัดทำผังเมืองรวมเมืองต้องประกอบด้วยแผนผังและมาตรการตามที่กฎหมายกำหนด เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยสนับสนุนการจัดทำแผนผังที่ต้องมีในผังเมืองรวม แผนผัง ก-ข ตามมาตรา ๒๒ พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.๒๕๖๒ ให้มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ลดความซ้ำซ้อน และเพิ่มความชัดเจนในการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน ระบบผังเมืองดิจิทัลช่วยให้การเปลี่ยนนโยบายและข้อกำหนดทางกฎหมายสู่ผังเชิงพื้นที่เป็นไปอย่างถูกต้อง สอดคล้องกับบทบัญญัติของพระราชบัญญัติฯ และง่ายต่อการนำไปใช้ในทางปฏิบัติ

การบริหารจัดการ การตอบข้อหารือ และการบังคับใช้ผังเมืองรวม

(สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ตามหมวดการบังคับใช้ผังเมือง)

การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการผังเมืองรวม ช่วยสนับสนุนการตอบข้อหารือและการตีความผังเมืองให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ลดความคลาดเคลื่อนในการบังคับใช้กฎหมาย

ฐานข้อมูลผังเมืองกลางและระบบให้บริการข้อมูลผังเมืองออนไลน์ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสนับสนุนการบังคับใช้ผังเมืองรวมตามที่พระราชบัญญัติฯ กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

การติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงผังเมืองรวม

(รองรับการทบทวนและปรับปรุงผังตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย)

พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ เปิดโอกาสให้มีการทบทวนและปรับปรุงผังเมืองรวมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง เทคโนโลยีดิจิทัลจึงมีบทบาทสำคัญในการติดตามและประเมินผลการใช้ผังเมืองรวมอย่างต่อเนื่อง ระบบติดตามผลและตัวชี้วัดเชิงนโยบายช่วยให้สามารถประเมินความสอดคล้องของผังเมืองกับเป้าหมายการพัฒนาเมืองอัจฉริยะและเมืองยั่งยืน โดยยังคงยึดกรอบอำนาจและกระบวนการตามกฎหมายเป็นหลัก

สรุปเชิงกฎหมายและนโยบาย

พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้ปรับบทบาทของ “ผังเมืองรวม” ให้มีสถานะเป็นเครื่องมือเชิงนโยบายของรัฐที่มุ่งกำหนดทิศทางการพัฒนาเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเป็นระบบภายใต้หลักการบูรณาการข้อมูล การมีส่วนร่วมของประชาชน และการบริหารจัดการที่สามารถบังคับใช้ได้จริง การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการวางแผนและจัดทำผังเมืองรวม จึงมีใช้การเพิ่มภารกิจหรือ

ขยายอำนาจนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด หากแต่เป็นการ เสริมประสิทธิภาพการใช้อำนาจตามกฎหมาย ให้บรรลุเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติอย่างเป็นรูปธรรม

ในเชิงกฎหมาย เทคโนโลยีดิจิทัลทำหน้าที่เป็นกลไกสนับสนุนให้การดำเนินการตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ มีความชัดเจน โปร่งใส และตรวจสอบได้มากยิ่งขึ้น โดยช่วยยกระดับการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การจัดทำแผนผัง การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ตลอดจนการบังคับใช้และการติดตามผลการใช้ผังเมืองรวมให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม ลดความคลุมเครือในการตีความผังเมือง และลดความแตกต่างในการบังคับใช้ระหว่างพื้นที่หรือหน่วยงาน

ในเชิงนโยบาย การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยยกระดับผังเมืองรวมจากเครื่องมือเชิงกฎระเบียบไปสู่เครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์ที่อาศัยข้อมูลเป็นฐาน (data-driven policy) ส่งผลให้การกำหนดโครงสร้างเมือง การใช้ประโยชน์ที่ดิน และมาตรการผังเมือง มีความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่จริง แนวโน้มการพัฒนาเมืองในอนาคต และเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศ ทั้งยังช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นของผังเมืองรวมในการรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี โดยไม่กระทบต่อเสถียรภาพของระบบกฎหมายผังเมือง นอกจากนี้ กลไกดิจิทัลด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนยังช่วยเสริมสร้างความชอบธรรมเชิงนโยบายของผังเมืองรวม ทำให้กระบวนการจัดทำผังเมืองเป็นไปตามหลักการมีส่วนร่วมที่กฎหมายมุ่งหมายอย่างแท้จริง ไม่จำกัดอยู่เพียงขั้นตอนตามรูปแบบ แต่สามารถสะท้อนความคิดเห็นและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในเชิงคุณภาพ ส่งผลให้ผังเมืองรวมได้รับการยอมรับและสามารถนำไปใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว

โดยสรุป การเพิ่มประสิทธิภาพการวางผังเมืองรวมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลภายใต้พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นการ ยกระดับการบริหารจัดการผังเมืองในกรอบอำนาจหน้าที่เดิม ให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาเมืองในศตวรรษที่ ๒๑ และสามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเชิงนโยบายที่เชื่อมโยงกฎหมาย การวางแผน และการบริหารจัดการเมืองเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ เพื่อรองรับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะและเมืองยั่งยืนอย่างมั่นคงและต่อเนื่อง

บทที่ ๒: แนวคิด ทฤษฎี และกรอบกฎหมายการผังเมือง

๒.๑ แนวคิดการผังเมืองเชิงนโยบาย

กรอบกฎหมายหลัก

การจัดทำผังเมืองรวมเมืองต้องดำเนินการภายใต้ กรอบกฎหมายที่ชัดเจน เพื่อให้ผังเมืองมีความถูกต้องตามกฎหมาย และสามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กฎหมายหลักที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒

กำหนดให้มี ผังเมืองรวมเมือง เป็นเครื่องมือบังคับใช้ทางกฎหมายระบุขั้นตอนการจัดทำ การมีส่วนร่วมของประชาชน และการติดตามประเมินผลกำหนดประเภทของแผนผัง ก-ข ที่ต้องจัดทำ เช่น แผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน แผนผังโครงข่ายคมนาคม แผนผังแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

สาระสำคัญของ พ.ร.บ.การผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ (ภาพรวม)

พ.ร.บ. ๒๕๖๒ ปรับ “ระบบผังเมือง” ให้มี ลำดับชั้นเชิงนโยบาย → เชิงยุทธศาสตร์ → เชิงกฎหมาย ชัดเจนขึ้น โดยเพิ่ม “ผังนโยบายการใช้ประโยชน์พื้นที่” หลายระดับ และจัดโครงสร้างคณะกรรมการ/กลไกกำกับให้เป็นระบบมากขึ้น

สาระสำคัญที่เห็นเด่นชัด ได้แก่

เพิ่มผังนโยบายการใช้ประโยชน์พื้นที่ ๓ ระดับ (ระดับประเทศ/ภาค/จังหวัด) เพื่อเป็นกรอบนำทางการพัฒนาพื้นที่ และเชื่อมโยงไปสู่ผังที่มีผลทางกฎหมาย

คงผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน (ผังเมืองรวม/ผังเมืองเฉพาะ) เป็น “ผังเชิงกฎหมาย” แต่เน้นการเชื่อมโยงกับผังนโยบายข้างต้นให้เป็นระบบมากขึ้น

ปรับโครงสร้างคณะกรรมการกำกับ โดยมีคณะกรรมการนโยบายการผังเมืองแห่งชาติ (ระดับนโยบาย) และคณะกรรมการผังเมือง/ผังเมืองจังหวัด เพื่อให้เกิดการกำกับเชิงนโยบายและถ่วงดุลเชิงวิชาการ

มีแนวคิด “ผังเมืองเป็นระบบที่ติดตามได้” ผ่านกลไกเชิงรายงาน/การติดตามผลในระดับประเทศ (ปรากฏในเอกสารสรุปโครงสร้างและการจัดทำรายงานประจำปีตามระบบกฎหมายใหม่)

พระราชบัญญัติการควบคุมอาคาร พ.ศ. ๒๕๖๒ (แก้ไขเพิ่มเติม)

กำหนดให้การอนุญาตก่อสร้างต้องสอดคล้องกับผังเมืองรวมเมือง บูรณาการการใช้ผังเมืองรวมในการตรวจสอบการก่อสร้างและการวางผังพื้นที่กฎหมายสิ่งแวดล้อมและการวางแผนพัฒนาพื้นที่อื่น ๆ เช่น กฎหมายสิ่งแวดล้อม กฎหมายอุทยานแห่งชาติ กฎหมายป่าสงวนแห่งชาติ ผังเมืองรวมต้องบูรณาการเพื่อป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

๒.๒ บทบาทของผังเมืองรวมในระบบการบริหารจัดการเมือง

ผังเมืองรวมเป็นกลไกหลักของรัฐในการกำหนดทิศทางการใช้ประโยชน์ที่ดินและการพัฒนาเมืองอย่างเป็นระบบ ภายใต้กรอบพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ ผังเมืองรวมมิได้ทำหน้าที่เพียงเป็นแผนผังเชิงกฎหมาย หากแต่เป็นเครื่องมือเชิงนโยบายที่มีบทบาทสำคัญในระบบการบริหารจัดการเมือง โดยทำหน้าที่เชื่อมโยงนโยบายสาธารณะ การบริหารจัดการพื้นที่ และการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกันอย่างเป็นเอกภาพ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยเพิ่มประสิทธิภาพบทบาทดังกล่าว โดยทำให้ผังเมืองรวมสามารถพัฒนาจากแผนที่ที่มีลักษณะคงที่ไปสู่ระบบผังเมืองที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล (data-driven planning) และสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของเมืองได้อย่างเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

ผังเมืองรวมในฐานะกรอบกำกับการบริหารจัดการเมือง ในระบบการบริหารจัดการเมือง ผังเมืองรวมทำหน้าที่เป็นกรอบอ้างอิงหลักในการกำหนดรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน โครงสร้างพื้นฐาน ระบบคมนาคม พื้นที่สาธารณะ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์และฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ ช่วยให้การกำหนดกรอบดังกล่าวมีความถูกต้อง ครอบคลุม และสะท้อนสภาพพื้นที่จริงมากยิ่งขึ้น การมีข้อมูลดิจิทัลที่เป็นปัจจุบันช่วยให้หน่วยงานภาครัฐสามารถใช้ผังเมืองรวมเป็นเครื่องมือกำกับการพัฒนาเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดความซ้ำซ้อนของการดำเนินงาน และลดความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดินในระดับพื้นที่

ผังเมืองรวมกับการสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยยกระดับผังเมืองรวมให้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายของรัฐ โดยการเชื่อมโยงข้อมูลด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเข้าสู่ระบบเดียวกัน ทำให้ผู้บริหารและผู้กำหนดนโยบายสามารถประเมินผลกระทบของแนวทางการพัฒนาเมืองได้อย่างรอบด้าน ผังเมืองรวมในบริบทนี้จึงทำหน้าที่เป็น “ระบบข้อมูลเชิงนโยบาย” ที่ช่วยแปลงเป้าหมายการพัฒนาเมืองในระดับนโยบายไปสู่การดำเนินการเชิงพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม และสามารถปรับใช้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างยืดหยุ่น

ผังเมืองรวมกับการบริหารจัดการและการบังคับใช้ การบูรณาการผังเมืองรวมเข้ากับระบบดิจิทัลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการบังคับใช้ผังเมือง โดยทำให้การพิจารณาอนุญาตโครงการ การตรวจสอบการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการตอบข้อหารือเป็นไปในแนวทางเดียวกัน มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ บทบาทดังกล่าวช่วยลดความคลาดเคลื่อนในการตีความ

ผังเมือง เพิ่มความเชื่อมั่นของประชาชนและภาคเอกชนต่อระบบการบริหารจัดการเมือง และเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลในการดำเนินงานของภาครัฐ

ผังเมืองรวมกับการมีส่วนร่วมและการติดตามประเมินผล เทคโนโลยีดิจิทัลยังช่วยเสริมบทบาทของผังเมืองรวมในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและการติดตามประเมินผลการใช้ผังเมือง การเปิดเผยข้อมูลผังเมืองในรูปแบบดิจิทัลและการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ช่วยให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูล แสดงความคิดเห็น และติดตามผลการดำเนินงานของรัฐได้อย่างต่อเนื่อง

ข้อมูลจากกระบวนการดังกล่าวสามารถนำมาใช้ในการประเมินผลและปรับปรุงผังเมืองรวมให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งทำให้ผังเมืองรวมทำหน้าที่เป็นเครื่องมือบริหารจัดการเมืองที่มีความยืดหยุ่นและยั่งยืนในระยะยาว

อำนาจหน้าที่ของหน่วยงาน

การจัดทำผังเมืองรวมเมืองเป็นความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน ซึ่งต้องทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบและเชื่อมโยงข้อมูลอย่างครบถ้วน

๒.๒.๑ กรมโยธาธิการและผังเมือง

รับผิดชอบหลักในการจัดทำ มาตรฐานและแนวทางการวางผังเมืองรวม ให้คำปรึกษาแก่จังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนการใช้ เทคโนโลยี GIS, Big Data และ AI ในการวิเคราะห์ข้อมูลเมือง ติดตามและประเมินผลการใช้ผังเมืองรวมอย่างต่อเนื่อง

๒.๒.๒ ผู้ว่าราชการจังหวัด / คณะกรรมการผังเมืองจังหวัด

มีอำนาจจัดทำ ผังเมืองรวมเมืองในระดับจังหวัดประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชน กำหนดขั้นตอนการมีส่วนร่วมและปิดประกาศร่างผังเมืองรวมส่งผังเมืองรวมให้กรมโยธาธิการและผังเมืองพิจารณาและรับรอง

๒.๒.๓ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มีหน้าที่นำ ผังเมืองรวม ไปใช้ในระดับท้องถิ่น เช่น การกำหนดผังโครงการชุมชนและแผนพัฒนาท้องถิ่น ให้ข้อมูลการใช้ที่ดินและข้อจำกัดของพื้นที่แก่จังหวัดและกรมมีบทบาทสำคัญในการ สื่อสารและรับฟังความคิดเห็นประชาชน

๒.๒.๔ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนอื่น ๆ

เช่น กระทรวงคมนาคม, กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, สำนักงานสถิติแห่งชาติ จัดเตรียมข้อมูลและสนับสนุนการวิเคราะห์เพื่อการวางผังเมืองรวมประสานงานด้านโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค และแผนพัฒนาพื้นที่

๒.๓ เจตนารมณ์และหลักการสำคัญของพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒

พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ ตราขึ้นเพื่อปรับปรุงระบบการผังเมืองของประเทศให้สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาเมืองและพื้นที่ที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของประเทศ

เจตนารมณ์สำคัญของกฎหมายฉบับนี้ คือการยกระดับ “การผังเมือง” จากการเป็นเครื่องมือเชิงกฎหมายเพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน ไปสู่การเป็น เครื่องมือเชิงนโยบายและเชิงยุทธศาสตร์ของรัฐในการบริหารจัดการพื้นที่และการพัฒนาเมืองอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งให้การวางผังเมืองสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาในระยะยาว รองรับการเปลี่ยนแปลง และเชื่อมโยงกับนโยบายการพัฒนาประเทศได้อย่างมีเอกภาพ กฎหมายฉบับนี้ยังมุ่งสร้างระบบผังเมืองที่มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางและจัดทำผังเมือง เพื่อเพิ่มความชอบธรรม ลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างการยอมรับในการบังคับใช้ผังเมือง

หลักการสำคัญของพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒

๑. หลักการบูรณาการนโยบายกับพื้นที่ (Policy-Spatial Integration)

พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ วางหลักให้การผังเมืองเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงนโยบายสาธารณะของรัฐเข้ากับบริบทเชิงพื้นที่อย่างเป็นระบบ โดยกำหนดให้มีผังนโยบายการใช้ประโยชน์พื้นที่ในหลายระดับ เพื่อใช้เป็นกรอบกำหนดทิศทางการพัฒนา ก่อนแปลงไปสู่ผังเมืองที่มีผลบังคับใช้ทางกฎหมาย หลักการนี้ช่วยให้การพัฒนาเมืองและพื้นที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ลดความซ้ำซ้อนของนโยบาย และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการพื้นที่ของรัฐ

๒. หลักการจัดลำดับชั้นผังเมืองอย่างเป็นระบบ กฎหมายฉบับนี้กำหนดโครงสร้างผังเมืองให้มีความชัดเจนในเชิงลำดับชั้น โดยแยกบทบาทของ

ผังเชิงนโยบาย ซึ่งทำหน้าที่กำหนดทิศทางและกรอบการพัฒนา

ผังเชิงกฎหมาย ได้แก่ ผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะ ซึ่งใช้ควบคุมและกำกับการใช้ประโยชน์ที่ดินในเชิงปฏิบัติ การจัดลำดับชั้นดังกล่าวช่วยให้ระบบผังเมืองมีความเป็นเหตุเป็นผล เชื่อมโยงจากระดับนโยบายสู่ระดับพื้นที่ และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม

๓. หลักการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนและสมดุล พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมืองและพื้นที่อย่างสมดุลในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยมุ่งควบคุมการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม ลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และสร้างเมืองที่มีความปลอดภัย น่าอยู่ และสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงในระยะยาว

๔. หลักการบริหารจัดการเมืองแบบบูรณาการ กฎหมายฉบับนี้วางหลักให้การผังเมืองเป็นส่วนหนึ่งของระบบการบริหารจัดการเมืองของรัฐ โดยเน้นการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานภาครัฐในทุกระดับ ทั้งระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่น เพื่อให้การวางแผน การบังคับใช้ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน หลักการดังกล่าวช่วยลดปัญหาการดำเนินงานแยกส่วน และเสริมสร้างประสิทธิภาพของระบบการบริหารจัดการเมืองโดยรวม

๕. หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและความโปร่งใส พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ กำหนดให้กระบวนการวางแผนและจัดทำผังเมืองต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม ตั้งแต่ขั้นตอนการจัดทำร่างผัง การแสดงความคิดเห็น ไปจนถึงการปรับปรุงผังเมือง หลักการนี้ช่วยให้ผังเมืองสะท้อนความต้องการของสังคม ลดความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดิน และเพิ่มความชอบธรรมในการบังคับใช้ผังเมือง

๖. หลักการติดตาม ประเมินผล และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง กฎหมายฉบับนี้วางหลักให้ผังเมืองเป็นเครื่องมือที่ต้องมีการติดตามและประเมินผลการใช้บังคับอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับปรุงหรือทบทวนผังเมืองให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

หลักการดังกล่าวสะท้อนแนวคิดการบริหารจัดการเมืองแบบเรียนรู้และปรับตัว (adaptive governance) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาเมืองสมัยใหม่

สรุป เจตนารมณ์และหลักการสำคัญของพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ มุ่งสร้างระบบการผังเมืองที่มีความเป็นเอกภาพ เชื่อมโยงนโยบายกับพื้นที่ ใช้ข้อมูลและหลักวิชาการเป็นฐาน และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม กฎหมายฉบับนี้จึงเป็นรากฐานสำคัญของการยกระดับการบริหารจัดการเมืองของประเทศให้มีความทันสมัย โปร่งใส และยั่งยืนในระยะยาว

๒.๔ การเชื่อมโยงเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ กับบทบาทของผังเมืองรวมและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ มีเจตนารมณ์สำคัญในการยกระดับการผังเมืองจากการเป็นเครื่องมือเชิงกฎหมายเพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน ไปสู่การเป็นเครื่องมือเชิงนโยบายและเชิงยุทธศาสตร์ของรัฐในการบริหารจัดการพื้นที่และการพัฒนาเมืองอย่างเป็นระบบ เจตนารมณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนผ่านบทบาทของ “ผังเมืองรวม” ซึ่งทำหน้าที่เป็นแกนกลางของระบบผังเมือง และสามารถเพิ่มประสิทธิภาพได้อย่างมีนัยสำคัญเมื่อบูรณาการกับเทคโนโลยีดิจิทัล

ผังเมืองรวมในฐานะเครื่องมือเชิงนโยบายตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ภายใต้กรอบกฎหมายฉบับใหม่ ผังเมืองรวมมิได้ทำหน้าที่เป็นเพียงแผนผังที่มีผลบังคับใช้ทางกฎหมาย หากแต่เป็นเครื่องมือเชิงนโยบายที่ใช้กำหนดทิศทางการพัฒนาเมืองในภาพรวม เชื่อมโยงนโยบายระดับประเทศและระดับจังหวัดไปสู่การจัดการพื้นที่ในระดับเมืองและท้องถิ่น บทบาทดังกล่าวสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งให้การผังเมืองเป็นส่วนหนึ่งของระบบการบริหารจัดการเมือง โดยใช้ผังเมืองรวมเป็นกรอบอ้างอิงในการตัดสินใจด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน การลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน และการพัฒนาเมืองในระยะยาว

เทคโนโลยีดิจิทัลในฐานะกลไกสนับสนุนเจตนารมณ์ของกฎหมาย การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ และระบบวิเคราะห์ข้อมูล ช่วยทำให้ผังเมืองรวมสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยให้การวางแผนและจัดทำผังเมืองรวมตั้งอยู่บนฐานข้อมูลที่ถูกต้อง เป็นปัจจุบัน และตรวจสอบได้ ส่งเสริมหลักการใช้ข้อมูลและหลักวิชาการเป็นฐานของการตัดสินใจเชิงนโยบาย ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของกฎหมายฉบับนี้

การเสริมสร้างความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมผ่านระบบดิจิทัล หนึ่งในเจตนารมณ์สำคัญของพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการผังเมืองอย่างเหมาะสม การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลและระบบสารสนเทศช่วยให้การเปิดเผยข้อมูลผังเมืองและการรับฟังความคิดเห็นเป็นไปอย่างทั่วถึง โปร่งใส และต่อเนื่อง ผังเมืองรวมในบริบทนี้จึงทำหน้าที่เป็นทั้งเครื่องมือกำกับการพัฒนาเมืองและพื้นที่สื่อสารเชิงนโยบายระหว่างรัฐกับประชาชน ซึ่งช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มความชอบธรรมในการบังคับใช้ผังเมือง การติดตาม ประเมินผล และการปรับตัวของผังเมืองรวม เจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับใหม่ยังเน้นให้ผังเมืองเป็นเครื่องมือที่สามารถติดตามและประเมินผลได้อย่างต่อเนื่อง เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยสนับสนุนบทบาทดังกล่าวผ่านการติดตามการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน โครงสร้างเมือง และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชน ข้อมูลที่ได้จากระบบดิจิทัลสามารถนำมาใช้เป็นฐานในการทบทวนและปรับปรุงผังเมืองรวมให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งสะท้อนแนวคิดการบริหารจัดการเมืองแบบเรียนรู้และปรับตัวตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒

บทที่ ๓ การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดทำผังเมืองรวมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

ขั้นตอนการจัดทำผังเมืองรวมภายใต้พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒

ภาพรวมขั้นตอนการจัดทำผังเมืองรวมเมือง การจัดทำผังเมืองรวมเมืองตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นกระบวนการเชิงนโยบายที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและครบวงจร (integrated planning process) โดยครอบคลุมตั้งแต่การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม การจัดทำและบริหารจัดการผังเมืองรวม ตลอดจนการติดตามและประเมินผลการใช้ผังเมืองภายใต้กรอบกฎหมายดังกล่าว ผังเมืองรวมมิได้เป็นเพียงผลลัพธ์ในรูปของแผนผังและข้อกำหนด หากแต่เป็น “กระบวนการบริหารจัดการพื้นที่ของรัฐ” ที่ต้องอาศัยข้อมูล ความโปร่งใส และความต่อเนื่องในการปรับปรุงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเมืองในเอกสารนี้แบ่งการนำเสนอเป็นขั้นตอนหลักตามลำดับการดำเนินการเพื่อการวางแผนและจัดทำผังเมืองรวมดังต่อไปนี้

๓.๑ การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล (สอดคล้องกับมาตรา ๑๘ และมาตรา ๒๒)

พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ กำหนดให้การจัดทำผังเมืองรวมต้องอาศัยข้อมูล

ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของพื้นที่อย่างรอบด้าน เทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) และโครงสร้างพื้นฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Data Infrastructure) จึงมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการรวบรวม จัดเก็บ และวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวางแผนและจัดทำผังเมืองรวมฯ เดิมที่เคยดำเนินการ มีดังนี้

- ๑.การจัดทำแผนที่เพื่อการสำรวจฯ และจัดเก็บข้อมูลเบื้องต้น
- ๒.การสืบค้นและรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากระบบสารสนเทศของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเว็บไซต์ต่างๆ
- ๓.การจัดทำหนังสือขอข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ๔.การออกพื้นที่ภาคสนามเพื่อสำรวจสภาพพื้นที่ การสัมภาษณ์ และขอข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ๕.การจัดทำตารางและแผนที่ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล
- ๖.การจัดทำรายงานการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวางแผนและจัดทำผังเมืองรวมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล การใช้แนวทางการวิจัยเชิงประยุกต์ด้านการผังเมือง (Applied Urban Planning Study) โดยบูรณาการกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ การจัดการข้อมูลเชิงระบบ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อสนับสนุนการวางแผนและจัดทำผังเมืองรวมให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ และหลักวิชาการด้านการวางแผนผังเมืองสมัยใหม่ วิธีการศึกษาครอบคลุมกระบวนการดำเนินงานตั้งแต่การจัดเตรียมข้อมูล การสำรวจภาคสนาม การวิเคราะห์ข้อมูล ไปจนถึงการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ โดยมุ่งเน้นการยกระดับกระบวนการจากการดำเนินงานเชิงปฏิบัติไปสู่การวิเคราะห์เชิงนโยบายบนฐานข้อมูล (data-driven planning) เพื่อให้ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้ประกอบการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจเชิงผังเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑. การจัดทำแผนที่เพื่อการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลเบื้องต้น

ดำเนินการจัดทำแผนที่ฐานดิจิทัล (Digital Base Map) ด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อใช้เป็นกรอบพื้นที่ศึกษาและเป็นเครื่องมือหลักในการรวบรวม วิเคราะห์ และเชื่อมโยงข้อมูลในทุกขั้นตอนของการศึกษา แผนที่ดังกล่าวครอบคลุมขอบเขตพื้นที่ศึกษา โครงสร้างกายภาพ การใช้ประโยชน์ที่ดิน และโครงข่ายคมนาคมเบื้องต้น แนวทางนี้ช่วยกำหนดกรอบการสำรวจอย่างเป็นระบบ ลดความซ้ำซ้อนในการจัดเก็บข้อมูล และสร้างมาตรฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของกระบวนการจัดทำผังเมืองรวม

๒. การสืบค้นและรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ดำเนินการสืบค้นและรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากระบบสารสนเทศของหน่วยงานภาครัฐและแหล่งข้อมูลสาธารณะ เช่น ข้อมูลด้านผังเมือง คมนาคม เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสถิติที่เกี่ยวข้อง โดยนำข้อมูลดังกล่าวเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลดิจิทัลและเชื่อมโยงกับระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในขั้นตอนนี้ช่วยเพิ่มความรวดเร็ว ความครบถ้วน และความน่าเชื่อถือของข้อมูล ซึ่งเป็นฐานสำคัญสำหรับการวิเคราะห์เชิงพื้นที่และเชิงนโยบายในขั้นตอนต่อไป

๓. การจัดทำหนังสือขอข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จัดทำหนังสือขอข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในรูปแบบที่กำหนดโครงสร้างและรูปแบบข้อมูลอย่างชัดเจน เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับสามารถนำไปใช้ประมวลผลและวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลอื่นได้อย่างเป็นระบบ ข้อมูลที่ได้รับถูกจัดเก็บในฐานข้อมูลกลาง พร้อมจัดทำคำอธิบายข้อมูล (Metadata) เพื่อระบุแหล่งที่มา ขอบเขต และข้อจำกัดของข้อมูล อันเป็นการเสริมความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของกระบวนการศึกษา

๔. การสำรวจภาคสนาม การสัมภาษณ์ และการเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่

ดำเนินการสำรวจภาคสนามโดยใช้เครื่องมือดิจิทัลที่สามารถบันทึกข้อมูลเชิงพื้นที่ ภาพถ่าย และพิกัดตำแหน่งแบบเรียลไทม์ ควบคู่กับการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและหน่วยงานในพื้นที่ การใช้แบบสอบถามและเครื่องมือบันทึกข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลช่วยให้ข้อมูลภาคสนามสามารถนำไปเชื่อมโยงกับระบบฐานข้อมูล

และการวิเคราะห์เชิงพื้นที่ที่ได้โดยตรง ลดข้อผิดพลาดจากการบันทึกข้อมูลแบบดั้งเดิม และเพิ่มความแม่นยำของผลการศึกษา

๕. การจัดทำตารางและแผนที่ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากทุกแหล่งมาวิเคราะห์ด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์และเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำตารางและแผนที่เชิงวิเคราะห์ เช่น แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน แผนที่ความเหมาะสมของพื้นที่ และแผนที่โครงข่ายคมนาคม การวิเคราะห์ดังกล่าวช่วยอธิบายความสัมพันธ์เชิงพื้นที่และแนวโน้มการพัฒนาเมืองอย่างเป็นระบบ สนับสนุนการกำหนดโครงสร้างเมืองและมาตรการผังเมืองบนฐานข้อมูลที่ตรวจสอบได้

๖. การจัดทำรายงานการวิเคราะห์

จัดทำรายงานการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบที่เชื่อมโยงผลการวิเคราะห์เชิงพื้นที่ ตาราง และแผนที่ดิจิทัลเข้าด้วยกัน โดยเน้นการนำเสนอผลการศึกษาในเชิงนโยบาย เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจของผู้กำหนดนโยบายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ได้จัดทำสื่อสรุปผลในรูปแบบดิจิทัล เช่น แดชบอร์ดเชิงนโยบาย เพื่อสนับสนุนการสื่อสารผลการศึกษาย่างกระชับ โปร่งใส และสามารถนำไปใช้ต่อยอดในกระบวนการจัดทำและทบทวนผังเมืองรวมในอนาคต

๓.๒ การประยุกต์ใช้ Big Data และ AI ในการประเมินแนวโน้มการพัฒนาเมือง

(สนับสนุนการจัดทำผังตามมาตรา ๑๘ (๒) และมาตรา ๒๒) การประยุกต์ใช้ Big Data และ AI ในการประเมินแนวโน้มการพัฒนาเมือง การประเมินแนวโน้มการพัฒนาเมืองในบริบทปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจำนวนมากที่มีความหลากหลาย ซับซ้อน และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การประยุกต์ใช้ Big Data ร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) จึงเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับการวิเคราะห์เชิงนโยบายด้านผังเมืองจากการอาศัยข้อมูลย้อนหลังและการคาดการณ์เชิงคุณภาพ ไปสู่การประเมินแนวโน้มการพัฒนาเมืองบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์และแบบจำลองเชิงคาดการณ์

๑. การใช้ Big Data เป็นฐานข้อมูลการประเมินแนวโน้มเมือง Big Data ในบริบทการพัฒนาเมืองหมายถึงชุดข้อมูลขนาดใหญ่ที่มีความหลากหลายทั้งด้านประเภท แหล่งที่มา และช่วงเวลา ซึ่งสามารถนำมาใช้สะท้อนพฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงของเมืองได้อย่างรอบด้าน ข้อมูลดังกล่าวอาจประกอบด้วยข้อมูลเชิงพื้นที่ ข้อมูลประชากร การใช้ประโยชน์ที่ดิน การคมนาคม การใช้พลังงาน ข้อมูลเศรษฐกิจเมือง ตลอดจนข้อมูลจากการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล การประยุกต์ใช้ Big Data ในการประเมินแนวโน้มการพัฒนาเมืองเริ่มจากการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลจากหลายแหล่งเข้าสู่ฐานข้อมูลกลาง จากนั้นดำเนินการจัดโครงสร้างข้อมูลและเชื่อมโยงข้อมูลเชิงพื้นที่กับข้อมูลเชิงสถิติ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของเมืองในเชิงเวลาและเชิงพื้นที่ได้อย่างเป็นระบบ แนวทางนี้ช่วยให้ผู้กำหนดนโยบายสามารถมองเห็นรูปแบบการขยายตัวของเมือง ความหนาแน่นของการใช้ที่ดิน และความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมเมืองกับโครงสร้างพื้นฐานได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

๒. บทบาทของ AI ในการวิเคราะห์และคาดการณ์แนวโน้มการพัฒนาเมือง AI มีบทบาทสำคัญในการยกระดับการวิเคราะห์ข้อมูลจาก Big Data โดยเฉพาะในกรณีที่ข้อมูลมีความซับซ้อนและมีปริมาณมากเกินกว่าการวิเคราะห์ด้วยวิธีการแบบเดิม AI สามารถนำมาใช้ในการค้นหารูปแบบ (Pattern Recognition) การจำแนกประเภทข้อมูล และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงซ้อนระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาเมือง ในการประเมินแนวโน้มการพัฒนาเมือง AI สามารถนำมาใช้สร้างแบบจำลองเชิงคาดการณ์ (Predictive Models) เพื่อประเมินทิศทางการขยายตัวของเมือง แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน หรือความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาในอนาคต แบบจำลองดังกล่าวช่วยให้การตัดสินใจเชิงนโยบายด้านผังเมืองมีฐานข้อมูลรองรับที่ชัดเจน และลดการพึ่งพาการคาดการณ์เชิงดุลพินิจเพียงอย่างเดียว

๓. กระบวนการประยุกต์ใช้ Big Data และ AI ในเชิงผังเมือง ในเชิงกระบวนการ การประยุกต์ใช้ Big Data และ AI เพื่อประเมินแนวโน้มการพัฒนาเมืองสามารถอธิบายได้เป็นลำดับขั้น ดังนี้

(๑) การรวบรวมและบูรณาการข้อมูลเมืองจากหลายแหล่งเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลกลาง

- (๒) การจัดการและคัดกรองข้อมูลให้มีความถูกต้อง สอดคล้อง และพร้อมสำหรับการวิเคราะห์
- (๓) การประยุกต์ใช้ AI ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อค้นหารูปแบบ แนวโน้ม และความสัมพันธ์เชิงพื้นที่
- (๔) การสร้างแบบจำลองคาดการณ์แนวโน้มการพัฒนาเมืองในอนาคต
- (๕) การนำผลการวิเคราะห์ไปใช้ประกอบการจัดทำหรือปรับปรุงผังเมืองรวมและมาตรการเชิงนโยบาย

กระบวนการดังกล่าวช่วยให้การประเมินแนวโน้มการพัฒนาเมืองเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และสามารถปรับปรุงแบบจำลองให้สอดคล้องกับข้อมูลใหม่ที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา

๔. การประยุกต์ใช้เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย

การใช้ Big Data และ AI ในการประเมินแนวโน้มการพัฒนาเมืองมิได้มุ่งเน้นการแทนที่การตัดสินใจของผู้กำหนดนโยบาย หากแต่ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายภายใต้กรอบกฎหมายผังเมือง ผลการวิเคราะห์จาก AI สามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับทิศทางการพัฒนาเมือง การกำหนดพื้นที่รองรับการขยายตัว การบริหารจัดการความหนาแน่น และการลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรวจสอบได้

๓.๓ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำผังเมืองรวม

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักการสำคัญที่พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ ให้ความสำคัญ เทคโนโลยีดิจิทัลจึงถูกนำมาใช้เพื่อเสริมกลไกดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ การจัดประชุมกลุ่มย่อยและการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน หน่วยงานรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ช่วยให้การจัดทำผังเมืองรวมสะท้อนบริบทพื้นที่และข้อกังวลด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างรอบด้าน การใช้เทคโนโลยี AI ในการประมวลผลความคิดเห็นช่วยลดระยะเวลาและเพิ่มความเป็นระบบในการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

นอกจากนี้ การเปิดให้ประชาชนเข้าถึงร่างผังเมืองรวมผ่านระบบดิจิทัล ทั้งในช่วงการปิดประกาศเบื้องต้นและการปิดประกาศตามกฎหมาย ช่วยเพิ่มความโปร่งใสและขยายโอกาสการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง โดยความคิดเห็นที่ได้รับจะถูกนำมาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบเพื่อนำไปปรับปรุงผังเมืองรวมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

๓.๔ การบริหารจัดการและการบังคับใช้ผังเมืองรวม

การบริหารจัดการ การบังคับใช้ และการตอบข้อหารือผังเมืองรวมภายใต้พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ และการเสริมประสิทธิภาพด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

๓.๔.๑ บทบาทของการบริหารจัดการผังเมืองรวมในฐานะเครื่องมือเชิงนโยบายของรัฐ

ภายหลังการประกาศใช้ผังเมืองรวมแล้ว ประสิทธิภาพของผังเมืองมิได้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของการจัดทำเพียงอย่างเดียว หากแต่ขึ้นอยู่กับ ระบบการบริหารจัดการ การบังคับใช้ และการตอบข้อหารือ ที่สามารถแปลงเจตนารมณ์ของผังเมืองไปสู่การปฏิบัติได้อย่างสอดคล้อง เป็นธรรม และตรวจสอบได้

พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ วางบทบาทให้ผังเมืองรวมเป็นเครื่องมือกำกับการใช้ประโยชน์ที่ดินและการพัฒนาเมืองของรัฐ การบริหารจัดการผังเมืองรวมจึงต้องดำเนินการในลักษณะ การบริหารจัดการเชิงระบบ (system-based governance) ที่เชื่อมโยงข้อมูล กระบวนการตัดสินใจ และการบังคับใช้กฎหมายเข้าด้วยกันอย่างเป็นเอกภาพ เทคโนโลยีดิจิทัลในบริบทนี้ทำหน้าที่เป็น โครงสร้างพื้นฐานเชิงนโยบาย ที่ช่วยให้การใช้อำนาจตามกฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สม่าเสมอ และลดความคลาดเคลื่อนในการตีความและการบังคับใช้ผังเมืองรวม

๓.๔.๒ การบริหารจัดการผังเมืองรวมด้วยระบบข้อมูลและสารสนเทศ

การบริหารจัดการผังเมืองรวมในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยระบบข้อมูลที่เป็นมาตรฐานและเชื่อมโยงกันในระดับประเทศ เพื่อรองรับการตัดสินใจเชิงนโยบายและการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ในเชิงนโยบาย การจัดให้มี ฐานข้อมูลผังเมืองรวมแบบดิจิทัล ที่บูรณาการข้อมูลแผนผัง ข้อกำหนด และข้อมูลเชิงพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงข้อมูลเดียวกัน ลดความซ้ำซ้อน และเพิ่มความ

ชัดเจนในการบริหารจัดการผังเมือง การใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์และฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ในขั้นตอนการบริหารจัดการผังเมืองรวม ช่วยให้การตรวจสอบการใช้ประโยชน์ที่ดิน การพิจารณาโครงการพัฒนา และการติดตามการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ เป็นไปอย่างมีหลักฐานเชิงข้อมูล รองรับการตัดสินใจของเจ้าหน้าที่และผู้บริหารในระดับนโยบาย

๓.๕ การตอบข้อหารือและการตีความผังเมืองรวมอย่างเป็นมาตรฐานเดียวกัน

การตอบข้อหารือเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินและการตีความผังเมืองรวมเป็นภารกิจสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อความเชื่อมั่นของประชาชนและภาคเอกชนต่อระบบผังเมืองของประเทศ ความคลาดเคลื่อนในการตีความผังเมืองอาจนำไปสู่ความไม่เป็นธรรมและข้อพิพาทในทางปกครองได้

ในระดับเชิงนโยบาย การนำระบบฐานข้อมูลดิจิทัลและระบบสนับสนุนการตัดสินใจมาใช้ในการตอบข้อหารือ ช่วยให้การพิจารณาเป็นไปบนฐานข้อมูลเดียวกัน และสามารถอ้างอิงแผนผัง ข้อกำหนด และแนวทางการตีความอย่างเป็นระบบ

การจัดทำคลังความรู้ (knowledge base) ด้านการตีความผังเมืองรวมในรูปแบบดิจิทัล ช่วยให้การตอบข้อหารือมีความต่อเนื่อง เป็นมาตรฐานเดียวกัน และลดความแตกต่างในการปฏิบัติระหว่างพื้นที่หรือหน่วยงาน ซึ่งสอดคล้องกับหลักนิติธรรมและเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒

๓.๖ การบังคับใช้ผังเมืองรวมและการเชื่อมโยงกับระบบอนุญาตก่อสร้าง

๑. หลักการบังคับใช้ผังเมืองรวม การบังคับใช้ผังเมืองรวมเป็นกลไกสำคัญในการแปลงนโยบายการพัฒนาเมืองตามที่กำหนดไว้ในผังเมืองรวมไปสู่การปฏิบัติจริงในระดับพื้นที่ โดยอาศัยระบบการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินและการก่อสร้างอาคารเป็นเครื่องมือหลัก ผังเมืองรวมจึงทำหน้าที่เป็นกรอบกำหนดทิศทางและข้อจำกัดในการพัฒนาเมือง เพื่อให้การใช้ประโยชน์ที่ดินและการก่อสร้างเป็นไปอย่างเป็นระเบียบ สอดคล้องกับโครงสร้างพื้นฐาน ความสามารถรองรับของพื้นที่ และประโยชน์สาธารณะ

ในทางปฏิบัติ การบังคับใช้ผังเมืองรวมจะเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมผ่านกระบวนการพิจารณาอนุญาตก่อสร้างอาคาร การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน และการพัฒนาโครงการต่าง ๆ โดยหน่วยงานท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่มีอำนาจตามกฎหมาย การเชื่อมโยงผังเมืองรวมกับระบบอนุญาตก่อสร้างจึงเป็นจุดเชื่อมต่อสำคัญระหว่างนโยบายผังเมืองกับการพัฒนาเมืองในทางปฏิบัติ

๒. การเชื่อมโยงผังเมืองรวมกับระบบอนุญาตก่อสร้าง ระบบอนุญาตก่อสร้างเป็นกลไกการกำกับดูแลการพัฒนาเมืองในระดับโครงการ โดยมีหน้าที่ตรวจสอบว่าแผนงานหรือแบบก่อสร้างของผู้ขออนุญาต สอดคล้องกับกฎหมายและข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องหรือไม่ ผังเมืองรวมจึงทำหน้าที่เป็นหนึ่งในเกณฑ์หลักในการพิจารณาอนุญาตก่อสร้าง โดยเฉพาะในประเด็นประเภทการใช้ที่ดิน ความหนาแน่น ความสูงอาคาร และข้อกำหนดด้านสภาพแวดล้อมเมือง

การเชื่อมโยงดังกล่าวช่วยให้การบังคับใช้ผังเมืองรวมมีผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง กล่าวคือ หากโครงการก่อสร้างไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดของผังเมืองรวม หน่วยงานผู้พิจารณาอนุญาตสามารถใช้ผังเมืองรวมเป็นฐานในการพิจารณาไม่อนุญาต หรือกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมเพื่อให้การพัฒนาเป็นไปตามทิศทางที่กำหนดไว้

๓. บทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลในการสนับสนุนการบังคับใช้ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเชื่อมโยงผังเมืองรวมกับระบบอนุญาตก่อสร้าง โดยเฉพาะการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์และฐานข้อมูลผังเมืองในรูปแบบดิจิทัล ซึ่งสามารถเชื่อมโยงข้อมูลผังเมืองรวมกับข้อมูลคำขออนุญาตก่อสร้างได้โดยตรง ในเชิงกระบวนการ ระบบดิจิทัลสามารถช่วยให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบตำแหน่งที่ตั้งของโครงการกับเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวมได้อย่างรวดเร็ว ลดความคลาดเคลื่อนในการตีความผัง และเพิ่มความโปร่งใสในการพิจารณาอนุญาต นอกจากนี้ ระบบดิจิทัลยังเอื้อต่อการจัดเก็บข้อมูลการอนุญาตก่อสร้างเพื่อใช้ในการติดตามและประเมินผลการบังคับใช้ผังเมืองรวมในระยะยาว

๔. ตัวอย่างการเชื่อมโยงเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ

ตัวอย่างเชิงนโยบาย

ในพื้นที่ที่ผังเมืองรวมกำหนดให้เป็นเขตที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง ผังเมืองรวมอาจกำหนดข้อจำกัดด้านความสูงอาคารและอัตราส่วนพื้นที่อาคารต่อพื้นที่ดิน (FAR) การเชื่อมโยงผังเมืองรวมกับระบบอนุญาตก่อสร้างช่วยให้หน่วยงานสามารถใช้ข้อมูลผังเมืองเป็นเกณฑ์หลักในการพิจารณาอนุญาตโครงการที่อยู่อาศัยให้สอดคล้องกับความสามารถรองรับของโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่

ตัวอย่างเชิงกระบวนการดิจิทัล

ในกรณีที่มีการใช้ระบบอนุญาตก่อสร้างในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ผู้ขออนุญาตสามารถระบุตำแหน่งโครงการผ่านระบบแผนที่ดิจิทัล ซึ่งระบบจะตรวจสอบเบื้องต้นโดยอัตโนมัติว่าพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทใดตามผังเมืองรวม และแสดงข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องให้ผู้ขออนุญาตรับทราบล่วงหน้า ช่วยลดปัญหาการยื่นคำขอที่ไม่สอดคล้องกับผังเมืองและลดภาระงานของเจ้าหน้าที่

๕. การนำข้อมูลการอนุญาตก่อสร้างไปใช้ในการติดตามผังเมือง ข้อมูลจากระบบอนุญาตก่อสร้างสามารถนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลสำคัญในการติดตามและประเมินผลการบังคับใช้ผังเมืองรวม โดยสามารถวิเคราะห์แนวโน้มการพัฒนาเมือง เช่น การกระจุกตัวของการก่อสร้างในบางพื้นที่ หรือการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดินที่อาจไม่สอดคล้องกับผังเมืองรวม ข้อมูลดังกล่าวช่วยสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายในการปรับปรุงผังเมืองรวมและมาตรการกำกับการพัฒนาเมืองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

๖. สรุป

การบังคับใช้ผังเมืองรวมจะมีประสิทธิภาพได้ต่อเมื่อมีการเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบกับระบบอนุญาตก่อสร้าง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยเสริมสร้างความชัดเจน ความรวดเร็ว และความโปร่งใสในกระบวนการดังกล่าว อีกทั้งยังสนับสนุนการนำข้อมูลจากการบังคับใช้ไปใช้ในการติดตามและประเมินผลผังเมืองรวม อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการบริหารจัดการเมืองอย่างยั่งยืนภายใต้กรอบกฎหมายผังเมือง

๓.๗ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการกำกับ ติดตาม และตรวจสอบการบังคับใช้

การบูรณาการมาตรา ๓๔ และประกาศฯ พ.ศ. ๒๕๖๕ ในระบบการติดตาม ประเมินผล และการปรับปรุงผังเมืองรวม

๑. หลักการตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๓๔

มาตรา ๓๔ แห่งพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ วางหลักการสำคัญให้มีการประเมินผลการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์และสิ่งแวดล้อมจากการใช้บังคับผังเมืองรวม เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาทบทวนหรือปรับปรุงผังเมืองรวมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

ในเชิงกฎหมาย มาตราดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผังเมืองรวมมิได้เป็นเครื่องมือที่ใช้บังคับอย่างคงที่ หากแต่เป็นเครื่องมือเชิงนโยบายที่ต้องมี กลไกการติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การใช้บังคับผังเมืองยังคงสอดคล้องกับบริบทเมือง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ในเชิงนโยบาย มาตรา ๓๔ จึงเป็นฐานทางกฎหมายที่เชื่อมโยง “การบังคับใช้ผังเมืองรวม” เข้ากับ “การเรียนรู้และการปรับตัวของรัฐ” (adaptive governance) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการเมืองสมัยใหม่และการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน

๒. บทบาทของประกาศคณะกรรมการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๕

ว่าด้วยการจัดทำรายงานการประเมินผลการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์และสิ่งแวดล้อม ประกาศคณะกรรมการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๕ ว่าด้วยการจัดทำรายงานการประเมินผลการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์และสิ่งแวดล้อมจากการใช้บังคับผังเมืองรวม เป็นกลไกเชิงปฏิบัติการที่ทำให้มาตรา ๓๔ มีความชัดเจนในด้าน ขอบเขต วิธีการ และสาระของการประเมินผล ในเชิงนโยบาย รายงานดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการ ประเมินการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ของเมืองหลังการใช้บังคับผังเมืองรวม วิเคราะห์ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตของประชาชน ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างผลการพัฒนาเมืองกับเป้าหมายและเจตนารมณ์ของผังเมืองรวม ประกาศฯ พ.ศ. ๒๕๖๕ จึงทำหน้าที่เป็น กรอบมาตรฐานการประเมินผลผังเมืองรวมของประเทศ ที่ช่วยให้การติดตามและประเมินผลมีความเป็นระบบ สามารถเปรียบเทียบและนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างมีน้ำหนักทางวิชาการ

๓. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนมาตรา ๓๔ และประกาศฯ พ.ศ. ๒๕๖๕

การดำเนินการตามมาตรา ๓๔ และประกาศคณะกรรมการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๕ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพได้อย่างมีนัยสำคัญผ่านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะ Big Data ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และปัญญาประดิษฐ์ ในเชิงนโยบาย ระบบดิจิทัลสามารถสนับสนุนการจัดทำรายงานการประเมินผลได้ในประเด็นสำคัญ ได้แก่

- การติดตามการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินและโครงสร้างเมืองแบบต่อเนื่อง
- การวิเคราะห์ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เช่น พื้นที่สีเขียว ระบบนิเวศเมือง และพื้นที่เสี่ยงภัย
- การเชื่อมโยงข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมเพื่อประเมินผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน
- การใช้เทคโนโลยีดังกล่าวช่วยให้รายงานการประเมินผลมีความทันสมัย ลดข้อจำกัดด้านข้อมูลย้อนหลัง และสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายบนฐานข้อมูลที่ตรวจสอบได้

๔. การใช้รายงานการประเมินผลเป็นฐานในการทบทวนและปรับปรุงผังเมืองรวม

ตามเจตนารมณ์ของมาตรา ๓๔ รายงานการประเมินผลการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์และสิ่งแวดล้อมมิได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นเพียงเอกสารประกอบ หากแต่เป็น เครื่องมือเชิงนโยบายสำหรับการทบทวนและปรับปรุงผังเมืองรวม ในเชิงนโยบาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการประเมินดังกล่าวมาใช้ในการพิจารณาว่า ผังเมืองรวมยังสามารถรองรับทิศทางการพัฒนาเมืองในปัจจุบันและอนาคตได้หรือไม่ มีประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมหรือคุณภาพชีวิตใดที่ควรปรับปรุงมาตรการผังเมือง จำเป็นต้องทบทวนแผนผังหรือข้อกำหนดบางประการเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงหรือไม่ แนวทางนี้ช่วยให้การปรับปรุงผังเมืองรวมเป็นไปอย่างมีเหตุผล เชื่อมโยงกับข้อมูลจริง และสอดคล้องกับกรอบกฎหมายผังเมืองอย่างเคร่งครัด

๕. สังเคราะห์เชิงกฎหมายและนโยบาย

การบูรณาการมาตรา ๓๔ แห่งพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ เข้ากับประกาศคณะกรรมการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๕ ทำให้ระบบผังเมืองรวมของประเทศมี วงจรการกำกับติดตาม-ประเมินผล-ปรับปรุง ที่สมบูรณ์ ในเชิงกฎหมาย แนวทางดังกล่าวช่วยให้การใช้บังคับผังเมืองรวมเป็นไปตามหลักนิติธรรมและสามารถตรวจสอบได้ ในเชิงนโยบาย แนวทางนี้ช่วยยกระดับผังเมืองรวมให้เป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์ที่เรียนรู้จากการเปลี่ยนแปลงของเมืองและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง รองรับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะและเมืองยั่งยืนในระยะยาว

๓.๘ ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการผังเมืองรวมกับการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน

การบริหารจัดการและการบังคับใช้ผังเมืองรวมที่มีประสิทธิภาพส่งผลโดยตรงต่อความสามารถของเมืองในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในเชิงนโยบาย การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยให้ผังเมืองรวมสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกกำกับทิศทางการพัฒนาเมืองอย่างสมดุล ลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยยังคงอยู่ภายใต้กรอบอำนาจและกระบวนการตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒

บทที่ ๓ ชี้ให้เห็นว่า การบริหารจัดการ การบังคับใช้ และการตอบข้อหารือผังเมืองรวมเป็นแกนกลางที่เชื่อมโยงการวางผังเมืองกับการบริหารจัดการพื้นที่ของรัฐอย่างแท้จริง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยเสริมประสิทธิภาพการใช้อำนาจตามกฎหมาย เพิ่มความสม่ำเสมอในการตีความ และยกระดับความโปร่งใสของการบังคับใช้ผังเมืองรวม พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ เปิดโอกาสให้มีการติดตามและทบทวนผังเมืองรวมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง การใช้ Big Data และ AI ช่วยสนับสนุนการตรวจสอบการใช้ประโยชน์ที่ดิน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเมือง และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างต่อเนื่อง การจัดทำรายงานและระบบ Dashboard เชิงนโยบายช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ข้อมูลดังกล่าวในการปรับปรุงผังเมืองรวมในอนาคตอย่างมีเหตุผลและสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาเมืองอัจฉริยะและเมืองยั่งยืน

บทที่ ๔ การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation)

การมีส่วนร่วมของประชาชนและความชอบธรรมเชิงนโยบายของผังเมืองรวม ภายใต้พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

๔.๑ ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมืองรวม

พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ กำหนดให้การวางและจัดทำผังเมืองรวมต้องดำเนินการบนหลักความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และประชาชนในพื้นที่ อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการลดความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินและการพัฒนาเมือง ในเชิงนโยบาย การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงขั้นตอนตามกฎหมาย หากแต่เป็นกลไกที่ช่วยให้ผังเมืองรวมสามารถสะท้อนความต้องการและข้อกังวลของประชาชนในระดับพื้นที่ บริบททางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยข้อมูลเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว การใช้ประโยชน์พื้นที่สาธารณะ พื้นที่สีเขียว และโครงข่ายคมนาคมให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของเมือง การเปิดเผยข้อมูลร่างผังและเอกสารประกอบอย่างเป็นระบบช่วยเพิ่มความโปร่งใสของกระบวนการวางผังเมือง และสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายของรัฐให้มีความรอบคอบ แม่นยำ และได้รับการยอมรับจากสังคมมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลและ AI มาประมวลผลข้อมูลและข้อเสนอจากประชาชน ยังช่วยลดระยะเวลาและความซ้ำซ้อนในการรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งยกระดับการมีส่วนร่วมจากเชิงปริมาณไปสู่การมีส่วนร่วมเชิงคุณภาพ

๔.๒ กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำผังเมืองรวม

๔.๒.๑ การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)

การประชุมกลุ่มย่อยเป็นกลไกสำคัญในการรับฟังความคิดเห็นเชิงลึกจากประชาชน ผู้แทนชุมชน หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ซึ่งช่วยให้ผู้จัดทำผังเมืองรวมสามารถเข้าใจประเด็นความต้องการ ข้อกังวล และผลกระทบจากการใช้ประโยชน์ที่ดินในเชิงพื้นที่ได้อย่างรอบด้าน ในระดับเชิงนโยบาย การประยุกต์ใช้ AI ในการรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ความคิดเห็นจากการประชุมกลุ่มย่อย ช่วยสร้างฐานข้อมูลความคิดเห็นเชิงพื้นที่ (spatialized public opinion data) ที่สามารถนำไปใช้ประเมินแนวโน้มความต้องการของประชาชนต่อการใช้ประโยชน์ที่ดิน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการจัดสรรพื้นที่สาธารณะอย่างเป็นระบบ

๔.๒.๒ การปิดประกาศร่างผังเมืองรวม ๑๕ วัน (เบื้องต้น)

การปิดประกาศร่างผังเมืองรวมในระยะเบื้องต้นเป็นขั้นตอนสำคัญในการเปิดโอกาสให้ประชาชนรับทราบแนวคิดและทิศทางการวางผังเมืองรวมก่อนเข้าสู่กระบวนการตามกฎหมายอย่างเป็นทางการ การนำระบบ e-Participation และ Interactive Dashboard มาใช้ในช่วงนี้ ช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลผังเมืองและเอกสารประกอบแบบเรียลไทม์ ส่งข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเชิงพื้นที่ติดตามผลการพิจารณาอย่างต่อเนื่องแนวทางดังกล่าวช่วยยกระดับการปิดประกาศจากการสื่อสารทางเดียวไปสู่กระบวนการสื่อสารเชิงโต้ตอบ (interactive communication) ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลและเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒

๔.๒.๓ การปิดประกาศร่างผังเมืองรวม ๙๐ วัน (ตามกฎหมาย)

การปิดประกาศร่างผังเมืองรวมอย่างเป็นทางการตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด เป็นขั้นตอนที่มีผลต่อความชอบธรรมเชิงกฎหมายของผังเมืองรวมโดยตรง การใช้ระบบออนไลน์และ Dashboard ควบคู่กับการปิดประกาศตามรูปแบบดั้งเดิม ช่วยขยายโอกาสการเข้าถึงข้อมูลของประชาชน และเพิ่มความโปร่งใสของกระบวนการรับฟังความคิดเห็น ข้อมูลความคิดเห็นที่ได้รับสามารถนำมาวิเคราะห์และสรุปผลด้วย AI เพื่อสนับสนุนการปรับปรุงร่างผังเมืองรวมก่อนเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณา โดยยังคงยึดกรอบอำนาจและขั้นตอนตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

๔.๓ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการมีส่วนร่วมของประชาชนควรถูกออกแบบในฐานะ “โครงสร้างพื้นฐานเชิงนโยบาย” ที่สนับสนุนกระบวนการผังเมืองรวมอย่างต่อเนื่อง องค์ประกอบสำคัญประกอบด้วย

Dashboard เชิงโต้ตอบ (Interactive Dashboard) สำหรับแสดงข้อมูลร่างผัง แผนผัง ก-ข และแผนพัฒนาพื้นที่

ระบบ e-Participation ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนส่งความคิดเห็น ติดตามสถานะข้อเสนอ และรับทราบผลการพิจารณาแบบเรียลไทม์

การวิเคราะห์ความคิดเห็นด้วย AI เพื่อจัดหมวดหมู่ สังเคราะห์ และสรุปประเด็นสำคัญอย่างเป็นระบบ แนวทางดังกล่าวช่วยลดภาระด้านเอกสาร เพิ่มความแม่นยำในการประเมินข้อเสนอ และทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้

๔.๔ ตัวอย่างการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในบริบทเมืองของประเทศไทย

๑. ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) เพื่อการวางผังและบริหารจัดการเมือง หลายเมืองในประเทศไทยได้นำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มาใช้เป็นเครื่องมือหลักในการจัดเก็บ วิเคราะห์ และแสดงผลข้อมูลเชิงพื้นที่ เช่น ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน โครงสร้างพื้นฐาน และสภาพแวดล้อมเมือง การใช้ GIS ช่วยให้หน่วยงานสามารถมองเห็นภาพรวมของการพัฒนาเมืองและใช้เป็นฐานในการจัดทำและปรับปรุงผังเมืองรวมได้อย่างเป็นระบบ

ตัวอย่าง ในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร มีการใช้แผนที่ดิจิทัลและฐานข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อสนับสนุนการวางแผนโครงสร้างพื้นฐาน การจัดการจราจร และการพิจารณาอนุญาตโครงการพัฒนาเมือง ซึ่งช่วยลดความซ้ำซ้อนของข้อมูลและเพิ่มความแม่นยำในการตัดสินใจเชิงนโยบาย

๒. แพลตฟอร์ม Smart City และการบูรณาการข้อมูลเมือง

การพัฒนาเมืองอัจฉริยะในประเทศไทยมุ่งเน้นการบูรณาการข้อมูลจากหลายหน่วยงานเข้าสู่แพลตฟอร์มกลาง เพื่อใช้ในการบริหารจัดการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ ข้อมูลด้านการคมนาคม พลังงาน สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย ถูกนำมาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อสนับสนุนการกำหนดนโยบายและการให้บริการประชาชน

ตัวอย่าง เมือง ภูเก็ต ได้นำแนวคิด Smart City มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว การจราจร และความปลอดภัย โดยใช้ระบบกล้องอัจฉริยะและศูนย์ควบคุมข้อมูลกลาง ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลเมืองและรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก

๒. การใช้ Big Data เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการพัฒนาเมือง หน่วยงานภาครัฐในประเทศไทยเริ่มนำ Big Data มาใช้ในการวิเคราะห์แนวโน้มการพัฒนาเมือง เช่น การกระจุกตัวของประชากร การขยายตัวของกิจกรรมเศรษฐกิจ และความต้องการใช้โครงสร้างพื้นฐานในอนาคต ข้อมูลดังกล่าวช่วยให้การจัดทำผังเมืองรวมและแผนพัฒนาเมืองมีความสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงจริงมากยิ่งขึ้น

ตัวอย่าง ในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก มีการใช้ข้อมูลเศรษฐกิจ การลงทุน และการใช้ที่ดินมาวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อประเมินแนวโน้มการขยายตัวของเมืองและโครงสร้างพื้นฐาน รองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมและเมืองใหม่ในระยะยาว

๔. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชน การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยขยายช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาเมือง จากเดิมที่จำกัดอยู่เพียงการประชุมรับฟังความคิดเห็นในสถานที่จริง ไปสู่การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เว็บไซต์ และสื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแพร่ข้อมูลและรับฟังความคิดเห็น

ตัวอย่าง เมือง เชียงใหม่ ได้มีการใช้สื่อดิจิทัลและช่องทางออนไลน์ในการสื่อสารข้อมูลแผนพัฒนาเมืองและรับฟังข้อเสนอจากประชาชนในประเด็นการจัดการสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยว และการอนุรักษ์พื้นที่เมืองเก่า ซึ่งช่วยเพิ่มความทั่วถึงและความหลากหลายของผู้มีส่วนร่วม

๕. ระบบดิจิทัลเพื่อการติดตามและประเมินผลการพัฒนาเมือง เทคโนโลยีดิจิทัลยังถูกนำมาใช้ในการติดตามและประเมินผลการพัฒนาเมืองอย่างต่อเนื่อง โดยเชื่อมโยงข้อมูลจากการอนุญาตก่อสร้าง การใช้ที่ดิน และสภาพแวดล้อมเมือง เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการปรับปรุงผังเมืองรวมและมาตรการกำกับการพัฒนาเมือง

ตัวอย่าง การพัฒนาระบบฐานข้อมูลการอนุญาตก่อสร้างในหลายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ช่วยให้สามารถติดตามแนวโน้มการพัฒนาอาคารและการใช้ที่ดินในพื้นที่ผังเมืองรวม และนำผลการวิเคราะห์ไปใช้ประกอบการทบทวนผังและนโยบายเมืองในอนาคต

๖. สรุป

ตัวอย่างการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในบริบทเมืองของประเทศไทยสะท้อนให้เห็นว่า เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับการวางแผนเมือง การบริหารจัดการเมือง และการมีส่วนร่วมของประชาชน จากการจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ ไปจนถึงการสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย แนวทางดังกล่าวช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความยั่งยืนของการพัฒนาเมืองภายใต้กรอบกฎหมายผังเมืองของประเทศ

๔.๕ ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของประชาชน

เพื่อให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำผังเมืองรวมเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ อย่างแท้จริง การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักการสำคัญของ

การวางผังเมืองและการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน เนื่องจากผังเมืองรวมมีผลกระทบต่อวิถีชีวิต การใช้ประโยชน์ที่ดิน และคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่โดยตรง อย่างไรก็ตาม รูปแบบการมีส่วนร่วมแบบเดิมซึ่งอาศัยการประชุมรับฟังความคิดเห็นเพียงบางช่วงของกระบวนการผังเมืองยังมีข้อจำกัดด้านการเข้าถึง ความต่อเนื่อง และความหลากหลายของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีความครอบคลุม ทันสมัย และสอดคล้องกับบริบทสังคมดิจิทัล

๑. พัฒนาระบบการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการตลอดกระบวนการผังเมือง

เชิงนโยบายควรกำหนดให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการต่อเนื่องตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของการจัดทำผังเมืองรวม ระยะการจัดทำและพิจารณาร่างผัง ไปจนถึงระยะการบังคับใช้และการติดตามประเมินผล โดยไม่จำกัดอยู่เฉพาะการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นตามขั้นตอนขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนด การมีส่วนร่วมในลักษณะดังกล่าวช่วยให้ประชาชนมีบทบาทเป็นผู้ร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาเมืองมากกว่าผู้รับทราบข้อมูลเพียงฝ่ายเดียว

๒. ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อขยายการเข้าถึงการมีส่วนร่วม

ข้อเสนอเชิงนโยบายควรมุ่งส่งเสริมการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นเครื่องมือเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนควบคู่กับการประชุมในรูปแบบปกติ การใช้ระบบออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน หรือแอปพลิเคชัน สามารถช่วยให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลผังเมือง แสดงความคิดเห็น และติดตามความคืบหน้าของการจัดทำผังเมืองรวมได้อย่างสะดวกและทั่วถึงมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มประชาชนที่ไม่สามารถเข้าร่วมการประชุมในสถานที่จริงได้

๓. เพิ่มคุณภาพของข้อมูลและการสื่อสารกับประชาชน

เชิงนโยบายควรให้ความสำคัญกับการพัฒนารูปแบบการสื่อสารข้อมูลผังเมืองให้เข้าใจง่าย โปร่งใส และสอดคล้องกับบริบทของประชาชนในพื้นที่ การใช้สื่อดิจิทัล แผนที่เชิงโต้ตอบ และสื่ออธิบายเชิงภาพช่วยลดช่องว่างด้านความรู้ และทำให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นบนฐานความเข้าใจที่ถูกต้องและใกล้เคียงกับผู้เชี่ยวชาญมากยิ่งขึ้น

๔. เชื่อมโยงการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการตัดสินใจเชิงนโยบาย

เพื่อให้การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความหมายในเชิงนโยบาย ควรกำหนดกลไกที่ชัดเจนในการนำความคิดเห็นและข้อเสนอจากประชาชนไปใช้ประกอบการตัดสินใจในกระบวนการจัดทำและปรับปรุงผังเมืองรวม เช่น การจัดทำรายงานสรุปผลการมีส่วนร่วม การแสดงเหตุผลในการรับหรือไม่รับข้อเสนอ และการเผยแพร่ผลการพิจารณาอย่างโปร่งใส แนวทางดังกล่าวช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความยอมรับของประชาชนต่อผังเมืองรวม

๕. พัฒนาศักยภาพหน่วยงานและบุคลากรด้านการมีส่วนร่วม

ข้อเสนอเชิงนโยบายควรครอบคลุมการพัฒนาศักยภาพของหน่วยงานและบุคลากรที่รับผิดชอบด้านผังเมืองให้มีความรู้และทักษะในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งในด้านการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการบริหารจัดการข้อคิดเห็นที่หลากหลาย การพัฒนาศักยภาพดังกล่าวเป็นเงื่อนไขสำคัญในการทำให้ระบบการมีส่วนร่วมของประชาชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

๖. สรุป

โดยสรุป ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมุ่งสร้างระบบที่เปิดกว้าง ต่อเนื่อง และโปร่งใส โดยบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับกระบวนการมีส่วนร่วมแบบดั้งเดิม เพื่อให้การจัดทำและการบังคับใช้ผังเมืองรวมสะท้อนความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง และสนับสนุนการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนภายใต้กรอบกฎหมายผังเมือง

บทที่ ๕ การวางแผนและจัดทำ การบังคับใช้ และการบริหารจัดการผังเมืองรวม ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลภายใต้พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒

๕.๑ การยกระดับผังเมืองรวมสู่ระบบดิจิทัล

พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้วางกรอบแนวคิดใหม่ให้การผังเมืองเป็นเครื่องมือเชิงนโยบายและเชิงยุทธศาสตร์ของรัฐ ซึ่งต้องสามารถรองรับความซับซ้อนและการเปลี่ยนแปลงของเมืองในปัจจุบัน การวางแผนและจัดทำผังเมืองรวมจึงจำเป็นต้องยกระดับจากกระบวนการเชิงเอกสารไปสู่ ระบบการผังเมืองที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและเทคโนโลยีดิจิทัล การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการกระบวนการผังเมืองรวมไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงสาระของกฎหมาย หากแต่เป็นการเสริมศักยภาพการดำเนินงานตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ให้เกิดประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความต่อเนื่องตลอดวงจรชีวิตของผังเมืองรวม ตั้งแต่การวางแผนและจัดทำ การบังคับใช้ ไปจนถึงการบริหารจัดการในเชิงระบบ

๕.๒ การวางแผนและจัดทำผังเมืองรวมบนฐานเทคโนโลยีดิจิทัล

การวางแผนและจัดทำผังเมืองรวมภายใต้กรอบกฎหมายใหม่จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน และเป็นปัจจุบัน เทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ และการประมวลผลข้อมูลขนาดใหญ่ มีบทบาทสำคัญในการยกระดับคุณภาพของกระบวนการจัดทำผังเมืองรวม ในเชิงนโยบาย การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยให้การวิเคราะห์ศักยภาพและข้อจำกัดของพื้นที่เป็นไปอย่างเป็นระบบ สามารถเชื่อมโยงข้อมูลด้านกายภาพ การใช้ประโยชน์ที่ดิน โครงข่ายคมนาคม เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเข้าสู่ระบบเดียวกัน ส่งผลให้การกำหนดโครงสร้างเมืองและมาตรการผังเมืองมีความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่จริง และสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของเมืองในระยะยาว

การวางแผนและจัดทำผังเมืองรวมบนฐานเทคโนโลยีดิจิทัล

๑. แนวคิดและหลักการ การวางแผนและจัดทำผังเมืองรวมบนฐานเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นการยกระดับกระบวนการผังเมืองจากรูปแบบการจัดทำแผนเชิงเอกสาร ไปสู่การเป็น ระบบผังเมืองที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล (Data-Driven Urban Planning) ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายผังเมืองฉบับปัจจุบันที่มุ่งให้ผังเมืองเป็นเครื่องมือเชิงนโยบายและเชิงยุทธศาสตร์ของรัฐ ซึ่งเทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามาแทนที่การตัดสินใจเชิงนโยบาย หากแต่ทำหน้าที่เป็น กลไกสนับสนุนการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการกำหนดทิศทางเชิงพื้นที่ ให้ตั้งอยู่บนข้อมูลที่ถูกต้อง เป็นปัจจุบัน และตรวจสอบได้

๒. การจัดทำฐานข้อมูลกลางเชิงพื้นที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานของผังเมืองรวม ผู้เขียนเสนอให้การวางแผนและจัดทำผังเมืองรวมในยุคดิจิทัลต้องตั้งอยู่บน ฐานข้อมูลกลางเชิงพื้นที่ (Centralized Spatial Database) ซึ่งทำหน้าที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานเชิงนโยบายของระบบผังเมือง โดยมีลักษณะสำคัญ ได้แก่

- การบูรณาการข้อมูลจากหลายหน่วยงานเข้าสู่ระบบเดียวกัน
 - การใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เป็นแกนกลางของการจัดเก็บและแสดงผลข้อมูล
 - การกำหนดมาตรฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ร่วมกัน เพื่อให้สามารถใช้เป็นกรอบอ้างอิงเดียวกันทั้งประเทศ
- ฐานข้อมูลดังกล่าวเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ผังเมืองรวมสามารถทำหน้าที่เป็นกรอบนโยบายเชิงพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. การวิเคราะห์ผังเมืองรวมด้วย Big Data และการวิเคราะห์เชิงคาดการณ์

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยให้การวิเคราะห์ผังเมืองรวมเปลี่ยนจากการวิเคราะห์เชิงพรรณนาไปสู่ การวิเคราะห์เชิงคาดการณ์ (Predictive Analysis) โดยอาศัยข้อมูลขนาดใหญ่จากหลายมิติของเมือง เช่นการใช้ประโยชน์ที่ดินและการปรับปรุงผังเมืองรวม โครงข่ายคมนาคมและการคาดการณ์ประชากรในอนาคตโครงสร้างประชากร เศรษฐกิจ และกิจกรรมเมือง ข้อมูลสิ่งแวดล้อมและความเสี่ยงภัยพิบัติ การวิเคราะห์ดังกล่าวช่วยให้การกำหนดโครงสร้างเมืองและมาตรการผังเมืองรวมมีความสอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาในอนาคต ไม่จำกัดอยู่เพียงสภาพการณ์ในอดีต

๔. บทบาทของปัญญาประดิษฐ์ในการสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย

ในกรอบที่ผู้เขียนเสนอ ปัญญาประดิษฐ์ทำหน้าที่เป็น เครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย (Decision Support Tool) โดยไม่ทดแทนดุลพินิจของผู้กำหนดนโยบาย บทบาทสำคัญของ AI ได้แก่

- การประมวลผลข้อมูลเชิงพื้นที่จำนวนมากเพื่อระบุรูปแบบและแนวโน้มของเมือง
 - การจำลองผลกระทบเชิงพื้นที่จากทางเลือกเชิงนโยบายต่าง ๆ
 - การประเมินความเหมาะสมของพื้นที่สำหรับการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่าง ๆ
- การใช้ AI ในลักษณะดังกล่าวช่วยเพิ่มความรอบคอบและความโปร่งใสในการกำหนดนโยบายของการวางแผนและจัดทำผังเมืองรวม

๕. การจัดทำผังเมืองรวมในรูปแบบผังเชิงพลวัต (Dynamic Plan)

การวางแผนและจัดทำผังเมืองรวมบนฐานเทคโนโลยีดิจิทัลทำให้ผังเมืองรวมพัฒนาไปสู่ลักษณะของ ผังเชิงพลวัต ที่สามารถติดตามและสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของเมืองได้อย่างต่อเนื่อง แม้ตัวผังที่มีผลบังคับใช้ทางกฎหมายจะยังคงต้องมีความชัดเจนและแน่นอนตามกฎหมาย แต่ข้อมูลและการวิเคราะห์ที่สนับสนุนผังสามารถปรับปรุงได้อย่างสม่ำเสมอ แนวคิดนี้ช่วยเสริมความสามารถของรัฐในการเตรียมความพร้อมสำหรับการทบทวนหรือปรับปรุงผังเมืองรวมในอนาคตอย่างมีหลักวิชาการรองรับ

๖. การเชื่อมโยงผังเมืองรวมกับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ

การวางแผนผังเมืองรวมบนฐานเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ โดยผังเมืองรวมทำหน้าที่เป็น โครงสร้างพื้นฐานเชิงนโยบายของ Smart City ที่เชื่อมโยง นโยบายการใช้พื้นที่การลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน ระบบบริการสาธารณะและเทคโนโลยีเมือง ผังเมืองรวมมิได้เป็นเพียงแผนควบคุมการใช้ที่ดิน แต่เป็นกลไกกำหนดทิศทางการพัฒนาเมืองที่ใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีเป็นฐานอย่างเป็นระบบ

๕.๓ การบังคับใช้ผังเมืองรวมด้วยระบบดิจิทัล

การบังคับใช้ผังเมืองรวมภายใต้พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ ต้องดำเนินการอย่างมีเอกภาพ โปร่งใส และเป็นมาตรฐานเดียวกัน เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยให้การบังคับใช้ผังเมืองรวมเปลี่ยนจากการอาศัยเอกสารและการตีความรายการณี ไปสู่การใช้ ข้อมูลเชิงพื้นที่และระบบสารสนเทศเป็นฐานในการตัดสินใจ การบูรณาการผังเมืองรวมเข้ากับระบบดิจิทัลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยให้การพิจารณาอนุญาต การตรวจสอบการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการกำกับโครงการพัฒนาเป็นไปอย่างรวดเร็ว ลดความคลาดเคลื่อนในการตีความ และเพิ่มความโปร่งใสในการดำเนินงานของภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลและเจตนารมณ์ของกฎหมายผังเมืองฉบับใหม่

การบังคับใช้ผังเมืองรวมด้วยระบบดิจิทัลเป็นการยกระดับกลไกการกำกับการใช้ประโยชน์ที่ดินจากการพิจารณาเชิงเอกสารไปสู่การบริหารจัดการเชิงระบบ โดยใช้ข้อมูล เทคโนโลยี และมาตรฐานเดียวกันเป็นฐานในการดำเนินงาน ทั้งนี้ วิธีการดังต่อไปนี้เป็น กรอบแนวทางเชิงนโยบาย มีขั้นตอนปฏิบัติรายการณี

๑. การจัดตั้งฐานข้อมูลผังเมืองรวมดิจิทัลเป็นแหล่งอ้างอิงกลาง

กำหนดให้การบังคับใช้ผังเมืองรวมต้องอาศัย ฐานข้อมูลผังเมืองรวมดิจิทัลแบบรวมศูนย์ เป็นแหล่งอ้างอิงหลัก โดยฐานข้อมูลดังกล่าวต้องประกอบด้วย

- ผังเมืองรวมและข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในรูปแบบดิจิทัล
- ข้อมูลแปลงที่ดินและขอบเขตการใช้ประโยชน์
- ข้อมูลโครงสร้างพื้นฐานและสภาพพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง

การกำหนดแหล่งข้อมูลเดียวกันเป็นมาตรฐาน ช่วยลดความคลาดเคลื่อนในการตีความ และเสริมสร้างความเป็นเอกภาพในการบังคับใช้ผังเมืองรวมในทุกพื้นที่

๒. การใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เป็นเครื่องมือหลักในการพิจารณา

กำหนดให้การพิจารณาการใช้ประโยชน์ที่ดิน การอนุญาต และการกำกับดูแล ต้องอาศัย ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) เป็นเครื่องมือหลักในการแสดงผลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ ระบบดังกล่าวช่วยให้เจ้าหน้าที่สามารถตรวจสอบความสอดคล้องของกิจกรรมหรือโครงการกับผังเมืองรวมได้อย่างเป็นรูปธรรม ลดการพึ่งพาการตีความจากเอกสาร และเพิ่มความชัดเจนในการใช้ดุลพินิจทางปกครอง

๓. การใช้ระบบสนับสนุนการตัดสินใจเชิงพื้นที่ (Spatial Decision Support)

กำหนดให้การบังคับใช้ผังเมืองรวมใช้ ระบบสนับสนุนการตัดสินใจเชิงพื้นที่ เพื่อช่วยสังเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อกำหนดผังเมือง ลักษณะพื้นที่ และบริบทโดยรอบ ระบบดังกล่าวทำหน้าที่สนับสนุนการตัดสินใจของผู้ปฏิบัติงาน โดยไม่ทดแทนดุลพินิจทางกฎหมาย แต่ช่วยให้การตัดสินใจตั้งอยู่บนข้อมูลเดียวกัน มีเหตุผลรองรับ และสามารถอธิบายได้อย่างเป็นระบบ

๔. การบูรณาการระบบดิจิทัลกับกระบวนการอนุญาตและกำกับดูแล

กำหนดให้ระบบบังคับใช้ผังเมืองรวมดิจิทัลเชื่อมโยงกับกระบวนการอนุญาตและการกำกับดูแลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การบังคับใช้ผังเมืองรวมเป็นส่วนหนึ่งของระบบการบริหารจัดการเมืองโดยรวม แนวทางดังกล่าวช่วยลดการทำงานซ้ำซ้อน เพิ่มความรวดเร็วในการพิจารณา และทำให้การบังคับใช้ผังเมืองรวมสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาเมืองในเชิงนโยบาย

๕. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสนับสนุนการตรวจสอบและติดตามการใช้ที่ดิน

กำหนดให้มีการใช้ข้อมูลดิจิทัลและข้อมูลเชิงพื้นที่ในการติดตามการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุนการบังคับใช้ผังเมืองรวมในเชิงป้องกันมากกว่าการแก้ไขภายหลัง การติดตามในลักษณะนี้ช่วยให้หน่วยงานรัฐสามารถรับรู้แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ และใช้ข้อมูลดังกล่าวประกอบการกำกับดูแลอย่างเหมาะสมและทันต่อสถานการณ์

๖. การเปิดเผยข้อมูลเพื่อความโปร่งใสและการตรวจสอบได้

กำหนดให้ข้อมูลผังเมืองรวมและแนวทางการบังคับใช้ที่ไม่กระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลหรือความมั่นคง ถูกเผยแพร่ผ่านระบบดิจิทัลในรูปแบบที่ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย การเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวช่วยให้

ประชาชนเข้าใจข้อกำหนดผังเมือง ลดความคลุมเครือในการบังคับใช้ และเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อการดำเนินงานของภาครัฐ

๗. การใช้ข้อมูลจากการบังคับใช้เพื่อปรับปรุงนโยบาย

กำหนดให้ข้อมูลที่เกิดจากการบังคับใช้ผังเมืองรวมด้วยระบบดิจิทัลถูกนำมาวิเคราะห์ในเชิงนโยบาย เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการประเมินผล การทบทวน และการปรับปรุงผังเมืองรวมในอนาคต แนวทางนี้ช่วยให้การบังคับใช้ผังเมืองรวมไม่เพียงการควบคุมเชิงกฎหมาย แต่เป็นส่วนหนึ่งของวงจรการเรียนรู้และพัฒนาโยบายผังเมืองอย่างต่อเนื่อง

๕.๔ การบริหารจัดการผังเมืองรวมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

๑. แนวคิดเชิงนโยบายของการบังคับใช้ผังเมืองรวมในยุคดิจิทัล การบังคับใช้ผังเมืองรวมภายใต้บริบทการพัฒนาเมืองในปัจจุบัน จำเป็นต้องปรับจากการดำเนินการที่อาศัยเอกสารและการตีความรายการณีไปสู่การบังคับใช้ที่ตั้งอยู่บน ระบบข้อมูลและมาตรฐานเดียวกัน การนำระบบดิจิทัลมาใช้มิได้เปลี่ยนแปลงสาระหรืออำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย หากแต่เป็นการยกระดับกลไกการบังคับใช้ให้มีความเป็นเอกภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ ระบบดิจิทัลช่วยให้ผังเมืองรวมทำหน้าที่เป็นกรอบกำกับการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ ลดความคลาดเคลื่อนในการตีความ และสนับสนุนการใช้ดุลพินิจทางปกครองบนฐานข้อมูลและหลักวิชาการ

๒. ระบบข้อมูลเชิงพื้นที่เป็นฐานของการบังคับใช้ หัวใจสำคัญของการบังคับใช้ผังเมืองรวมด้วยระบบดิจิทัล คือการใช้ ฐานข้อมูลเชิงพื้นที่แบบรวมศูนย์ เป็นแหล่งอ้างอิงหลักในการพิจารณาและกำกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน ฐานข้อมูลดังกล่าวต้องเชื่อมโยงข้อมูลผังเมือง ข้อกำหนดการใช้ที่ดิน ข้อมูลแปลงที่ดิน และข้อมูลโครงสร้างพื้นฐานเข้าสู่ระบบเดียวกัน การกำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้ข้อมูลชุดเดียวกันเป็นมาตรฐาน ช่วยลดปัญหาการใช้ข้อมูลต่างชุดต่างช่วงเวลา และเสริมสร้างความสอดคล้องในการบังคับใช้ผังเมืองรวมในทุกพื้นที่

๓. การใช้ระบบดิจิทัลสนับสนุนการใช้ดุลพินิจทางปกครอง การบังคับใช้ผังเมืองรวมมิใช่กระบวนการเชิงกลไก หากแต่ต้องอาศัยการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ภายใต้กรอบกฎหมาย ระบบดิจิทัลทำหน้าที่เป็น เครื่องมือสนับสนุนการใช้ดุลพินิจ โดยช่วยแสดงข้อมูลเชิงพื้นที่ ข้อกำหนดผังเมือง และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องอย่างครบถ้วนและเป็นระบบ ระบบดิจิทัลมิได้ทำหน้าที่ตัดสินใจแทนเจ้าหน้าที่ แต่ช่วยให้การใช้ดุลพินิจตั้งอยู่บนฐานข้อมูลเดียวกัน มีเหตุผลรองรับ และสามารถอธิบายได้ในเชิงนโยบายและเชิงกฎหมาย

๔. การยกระดับความโปร่งใสและความเป็นธรรมในการบังคับใช้ การบังคับใช้ผังเมืองรวมด้วยระบบดิจิทัลช่วยเพิ่มความโปร่งใสของกระบวนการพิจารณา เนื่องจากข้อมูลผังเมือง ข้อกำหนด และแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินสามารถเปิดเผยในรูปแบบที่ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าถึงได้ง่าย การเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวช่วยลดความคลุมเครือในการตีความผังเมือง ลดข้อขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน และเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อการบังคับใช้ผังเมืองรวมในฐานะเครื่องมือเชิงนโยบายที่เป็นธรรมและตรวจสอบได้

๕. การบูรณาการการบังคับใช้กับระบบบริหารจัดการเมือง การบังคับใช้ผังเมืองรวมด้วยระบบดิจิทัลควรถูกกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบการบริหารจัดการเมืองโดยรวม ไม่ใช่กระบวนการแยกส่วน ระบบดิจิทัลช่วยให้ผังเมืองรวมสามารถเชื่อมโยงกับการพิจารณาโครงการพัฒนา การลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน และการให้บริการสาธารณะได้อย่างเป็นระบบ การบูรณาการดังกล่าวทำให้การบังคับใช้ผังเมืองรวมไม่เพียงเป็นการควบคุมการใช้ที่ดิน แต่เป็นกลไกกำกับการพัฒนาเมืองให้เป็นไปตามทิศทางเชิงนโยบายที่รัฐกำหนด

๖. บทบาทของระบบดิจิทัลต่อการลดความขัดแย้งและเพิ่มประสิทธิภาพ ระบบดิจิทัลช่วยลดความขัดแย้งในการบังคับใช้ผังเมืองรวม โดยทำให้ข้อมูลและเหตุผลในการกำหนดมาตรการผังเมืองมีความชัดเจนและตรวจสอบได้ นอกจากนี้ ยังช่วยลดระยะเวลาในการพิจารณา เพิ่มความสม่ำเสมอของแนวทางปฏิบัติ และเพิ่มประสิทธิภาพในการกำกับดูแลการใช้ประโยชน์ที่ดินในภาพรวม การใช้ระบบดิจิทัลจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผังเมืองรวมสามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นเครื่องมือเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้กรอบกฎหมายผังเมืองฉบับปัจจุบัน ๕.๕ การตอบข้อหารือและการสื่อสารผังเมืองผ่านระบบดิจิทัล การตอบ

ข้อหารื้อด้านผังเมืองรวมเป็นภารกิจสำคัญที่สะท้อนประสิทธิภาพของการบริหารจัดการผังเมือง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ช่วยให้การตอบข้อหารื้อมีความชัดเจน เป็นมาตรฐาน และสามารถอ้างอิงข้อมูลเชิงพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนี้ ระบบดิจิทัลยังช่วยเสริมบทบาทของผังเมืองรวมในฐานะเครื่องมือสื่อสารเชิงนโยบายระหว่างรัฐกับประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลผังเมือง เข้าใจเหตุผลของการกำหนดมาตรการผังเมือง และติดตามการดำเนินงานของรัฐได้อย่างโปร่งใส

๕.๕ การบูรณาการการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการดิจิทัล

การวางแผนและจัดทำผังเมืองรวมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลเอื้อให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผ่านช่องทางดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์ ข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอจากประชาชนสามารถนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างเป็นระบบ บทบาทดังกล่าวช่วยเพิ่มความชอบธรรมของผังเมืองรวม ลดความขัดแย้งในการบังคับใช้ และสอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒

บทที่ ๖ การติดตาม ประเมินผล และการปรับปรุงผังเมืองรวม

๖.๑ หลักการติดตามและประเมินผลตามกรอบกฎหมาย

การติดตามและประเมินผลผังเมืองรวมเป็นหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการผังเมือง โดยพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๓๔ กำหนดให้มีการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการบังคับใช้ผังเมืองรวม รวมถึงการประเมินผลการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมที่เกิดจากการพัฒนาเมืองในพื้นที่ผัง ทั้งนี้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับปรุง แก้ไข หรือทบทวนผังเมืองรวมให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป หลักการดังกล่าวได้รับการทำให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นผ่าน ประกาศคณะกรรมการผังเมืองว่าด้วยการประเมินผลการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๖๕ ซึ่งกำหนดแนวทางวิธีการ และประเด็นการประเมินที่ครอบคลุมทั้งมิติด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สะท้อนให้เห็นว่าการติดตามและประเมินผลเป็นกระบวนการเชิงนโยบายที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ของการบังคับใช้ผังเมืองรวมมากกว่าการตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อกำหนดเพียงอย่างเดียว

๖.๒ ตัวชี้วัดเชิงนโยบายและระบบติดตามผลดิจิทัล

ในเชิงพัฒนาการ วิธีการติดตามและประเมินผลผังเมืองรวมสามารถจำแนกได้เป็น ๒ แนวทางหลัก ได้แก่ วิธีการแบบเดิม และ แนวทางที่ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

(๑) วิธีการติดตามและประเมินผลแบบเดิม

วิธีการแบบเดิมมักอาศัยการรวบรวมข้อมูลจากรายงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสำรวจภาคสนามเป็นช่วง ๆ และการใช้ข้อมูลสถิติที่จัดเก็บแยกส่วน การประเมินผลจึงมักเป็นการพิจารณาเชิงคุณภาพและดำเนินการเป็นครั้งคราวเมื่อมีการทบทวนผัง ส่งผลให้ข้อมูลขาดความต่อเนื่อง ไม่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ในระยะสั้น และมีข้อจำกัดในการเชื่อมโยงข้อมูลจากหลายภาคส่วน

(๒) แนวทางการติดตามและประเมินผลโดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ช่วยยกระดับการติดตามและประเมินผลให้เป็นระบบที่ต่อเนื่อง และอิงข้อมูลเชิงประจักษ์มากขึ้น โดยอาศัยระบบฐานข้อมูลกลาง ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และแพลตฟอร์มดิจิทัลในการรวบรวม วิเคราะห์ และแสดงผลข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของเมืองแบบเป็นปัจจุบัน แนวทางนี้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ตามประกาศคณะกรรมการผังเมืองฯ พ.ศ. ๒๕๖๕ ที่เน้นการประเมินผล การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมอย่างเป็นระบบและตรวจสอบได้ การเปรียบเทียบทั้งสองแนวทางสะท้อนให้เห็นว่า เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยเพิ่มความแม่นยำ ความโปร่งใส และศักยภาพในการนำผลการประเมินไปใช้ประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๖.๓ การปรับปรุงผังเมืองรวมเพื่อรองรับเมืองอัจฉริยะและเมืองยั่งยืน

การปรับปรุงผังเมืองรวมตามมาตรา ๓๔ และประกาศคณะกรรมการผังเมืองฯ พ.ศ. ๒๕๖๕ ควรดำเนินการบนฐานของผลการติดตามและประเมินผลที่ได้จากระบบดิจิทัล เพื่อให้ผังเมืองรวมสามารถรองรับแนวคิดเมืองอัจฉริยะและเมืองยั่งยืนได้อย่างเหมาะสม แนวทางการดำเนินการเชิงนโยบาย สามารถอธิบายเป็นลำดับขั้นได้ดังนี้

(๑) กำหนดตัวชี้วัดเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของผังเมืองรวมและประเด็นการประเมินตามประกาศฯ พ.ศ. ๒๕๖๕

(๒) พัฒนาระบบติดตามผลดิจิทัลเพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินและสภาพแวดล้อมเมืองอย่างต่อเนื่อง

(๓) วิเคราะห์ผลการประเมินเพื่อระบุประเด็นปัญหา ข้อจำกัด หรือแนวโน้มการพัฒนาเมืองที่ไม่สอดคล้องกับผังเมืองรวม

(๔) นำผลการประเมินไปใช้ประกอบการพิจารณาปรับปรุงผังเมืองรวม มาตรการกำกับการใช้ที่ดิน และแนวทางการบริหารจัดการเมืองในเชิงนโยบาย

บทที่ ๗ สรุป

รายงานฉบับนี้มุ่งศึกษา วิเคราะห์ และนำเสนอแนวทางเชิงนโยบายในการพัฒนาระบบการวางแผนและจัดทำผังเมืองรวมของประเทศไทย โดยเน้นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลภายใต้กรอบพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อยกระดับบทบาทของผังเมืองรวมจากเครื่องมือเชิงกฎหมายไปสู่เครื่องมือเชิงนโยบายที่มีความทันสมัย โปร่งใส และสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของบริบทการพัฒนาเมืองในศตวรรษที่ ๒๑ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การจัดเก็บข้อมูลเมืองอย่างเป็นระบบเป็นรากฐานสำคัญของการวางแผนและจัดทำผังเมืองรวม โดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ ข้อมูลประชากร เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อม ช่วยเพิ่มความถูกต้อง ความทันสมัย และความต่อเนื่องของข้อมูล เมื่อเปรียบเทียบกับวิธีการจัดเก็บข้อมูลแบบเดิมที่มีกระจัดกระจายและขาดการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงาน ในด้านการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวางแผนและจัดทำผังเมืองรวม รายงานพบว่า การใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ และแบบจำลองเชิงคาดการณ์ ช่วยให้การวิเคราะห์เชิงพื้นที่และเชิงนโยบายมีความรอบด้านมากขึ้น สามารถประเมินแนวโน้มการพัฒนาเมือง ผลกระทบเชิงพื้นที่ และความสามารถรองรับของโครงสร้างพื้นฐานได้อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การกำหนดทิศทางและมาตรการในผังเมืองรวมมีความสอดคล้องกับสภาพการพัฒนาเมืองจริงมากยิ่งขึ้น เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบข้อดีและข้อจำกัดของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในกระบวนการวางแผนผังเมืองรวม พบว่า ข้อดีที่สำคัญ ได้แก่ การเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล ความโปร่งใสในการบังคับใช้ผังเมืองรวม การสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ และการขยายช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชน อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลยังมีข้อจำกัด เช่น ความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ความแตกต่างด้านศักยภาพของบุคลากร และความจำเป็นในการกำกับดูแลการใช้ข้อมูลให้เป็นไปตามกรอบกฎหมายและหลักธรรมาภิบาล

นอกจากนี้ รายงานยังชี้ให้เห็นว่า การบังคับใช้ผังเมืองรวมจะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเมื่อมีการเชื่อมโยงผังเมืองรวมกับระบบอนุญาตก่อสร้างในรูปแบบดิจิทัล ซึ่งช่วยเพิ่มความชัดเจนในการพิจารณาอนุญาต ลดความคลาดเคลื่อนในการตีความผัง และสร้างฐานข้อมูลสำหรับการติดตามและประเมินผลการพัฒนาเมืองในระยะยาว

โดยสรุป รายงานฉบับนี้เสนอกรอบแนวคิดและข้อเสนอเชิงนโยบายในการบูรณาการกฎหมายผังเมือง การจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลเมือง เทคโนโลยีดิจิทัล และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาระบบผังเมืองรวมของประเทศไทยให้มีความทันสมัย ยืดหยุ่น และสามารถสนับสนุนการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนในระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กรมโยธาธิการและผังเมือง. (๒๕๖๒). พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

คณะกรรมการผังเมือง. (๒๕๖๕). ประกาศคณะกรรมการผังเมือง เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการประเมินผลการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมอันเกิดจากการบังคับใช้ผังเมืองรวม พ.ศ. ๒๕๖๕. กรุงเทพมหานคร: กรมโยธาธิการและผังเมือง.

กรมโยธาธิการและผังเมือง. (๒๕๖๔). แนวทางการจัดทำและปรับปรุงผังเมืองรวม. กรุงเทพมหานคร: กรมโยธาธิการและผังเมือง.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๖๑). ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน). (๒๕๖๓). กรอบนโยบายการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล.

United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat). (২০২০). World Cities Report ২০২০: The Value of Sustainable Urbanization. Nairobi: UN-Habitat.

Organization for Economic Co-operation and Development (OECD). (২০২১). Enhancing the Effectiveness of Urban Planning and Land Use Policies. Paris: OECD Publishing.